

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för svenska språket
80-poängsuppsats i Nordiska språk
Handledare: Birgitta Ernby
Marika Lagervall, 1996

Förnamnen i Göteborg på 1700-talet

Sammandrag

I den här uppsatsen har jag undersökt förnamnsbruket i Göteborg under 1700-talet för att kunna få en bild av hur det såg ut som helhet och hur det förändrades under seklet. Som stöd till själva undersökningen har jag med något om hur Göteborg som stad såg under den undersökta tidsperioden och ett kapitel om hur namnskicket såg ut i allmänhet i Sverige vid denna tid.

Mitt material består av 4 707 st. dopnamn fördelade över 3 334 personer hämtade ur dopböckerna från Göteborg på 1700-talet. Dessutom har jag ett sidomaterial över några landsförsamlingar utanför Göteborg under samma tidsperiod, Göteborg under 1850-talet, och jag har även jämfört med andra liknande undersökningar där det varit möjligt.

Undersökningen har jag delat in i sju delar: namnrikedomen, flernamnsbruket, sammansättning i dubbla namn, namnens stavelseantal, namnens ursprung, frekvens och modevågor i enskilda namn. Jag har i de flesta fall tittat såväl på utveckling under seklet som på skillnader mellan församlingarna och mellan könen. Ibland har jag varit tvungen att normalisera, men i stort har jag använt en helt grafiskt baserad indelning.

Resultaten har varit av varierande karaktär och inte alltid så tillförlitliga som jag hade hoppats, men sammantagna ger de ändå en ganska god bild av namnskicket i Göteborg under denna tid.

Det viktigaste som händer under seklet är spridningen av flernamnsbruket som helt slår igenom i staden och även börjar spridas till landsbygden. Om man sedan granskar de dubbla namnen tycks de följa två regler för namnkombination. Den ena är att det andra namnet sällan har färre stavelser än det första och den andra att det sällan skiljer mer än en stavelse mellan de båda namnen. I de dubbla namnen finns det också en tydlig könsskillnad som yttrar sig i dels att pojk- och flicknamn har olika stavelsestrukturer, dels att de dubbla flicknamnen är längre än de dubbla pojknamnen. Även i de enkla namnen syns tydligt att flicknamnen är längre. Detta och flera andra punkter antyder att flicknamnen är mer utsatta för modevågor. De har även bl.a. ett fattigare namnförråd än pojknamnen och en mycket högre frekvens för de vanligaste namnen. En annan skillnad är att flicknamnen oftare är inlånade. De nordiska namnen är dock ganska få för båda könen.

Innehållsförteckning

1. Inledning	
1.1. Bakgrund	1
1.2. Syfte och hypoteser	2
1.3. Material och källor	2
1.4. Metod	4
1.5. Normalisering	6
1.5.1. Olika normaliseringssätt	6
1.5.2. Normalisering på mitt material	8
2. Personnamsterminologi	10
3. Göteborg under 1700-talet	13
3.1. Staden Göteborg	13
3.2. Befolkningen i staden	13
3.3. Församlingarna	14
3.4. Befolkningen i de olika församlingarna	14
4. Namnskicket på 1700-talet i historiskt perspektiv	15
4.1. Inhemskt namn	15
4.2. Inlånat namn	16
4.2.1. Kristna namn	17
4.2.2. Tyska namn	18
4.2.3. Franska namn	18
4.2.4. Andra namn	19
4.3. Övriga modevägar	20
4.4. Flernamnssystemet	20
5. Resultatredovisning	22
5.1. Namnrikedomen	23
5.1.1. Namnrikedomen i allmänhet	24
5.1.2. Skillnader i namnrikedom mellan flick- och pojknamn	26
5.2. Flernamnsbruket	27
5.3. Sammansättning i dubbla namn	28
5.3.1. Sammansättningstyper totalt sett	29
5.3.2. Sammansättningstyper hos flick- respektive pojknamn	29
5.3.3. Sammansättning av dubbla namn i	

Utterströms material	31
5.4. Namnens stavelseantal	31
5.5. Namnens ursprung	35
5.5.1. Indelningen av namnen i grupper	35
5.5.2. Namn som fattas i Otterbjörk	37
5.5.3. Tidsperspektivet	39
5.5.3.1. De nordiska namnen	39
5.5.3.2. De inlånade namnen	40
5.5.4. Ursprung och församling	43
5.5.5. Namnens position i sammansatta namn jämfört med ursprung	44
5.5.6. Namnens ursprung och antal stavelser	45
5.6. Frekvens	46
5.6.1. Frekvens totalt sett	46
5.6.2. Frekvens i de olika församlingarna	47
5.7. Modevågor hos enskilda namn	50
5.7.1. Modevågor hos de fem vanligaste flick- och pojknamnen	51
5.7.2. Modevågor under seklet	52
5.8. Sammanfattning av resultaten	53
6. Litteraturlista	58
Bilagor	
1: Statistik över stadsförsamlingarna	60
2: Alla personer i alfabetisk ordning	64
3: Listor över namnens ursprung och position	71
4: Frekvenslistor	85

1. Inledning

1.1. Bakgrund

Denna uppsats är en fortsättning och en utvidgning av en tidigare uppsats, som jag skrev när jag gick 20-poängskursen i Nordiska språk. Den uppsatsen hade som huvudsyfte att undersöka om Göteborg påverkar sin omgivning i namnskicket och för det ändamålet granskade jag två tidsperioder (1800–1802 och 1850–1852) i Göteborg, den mindre staden Kungälv och socknen Jörlanda, som jag valde ut för att den ligger ungefär lika långt från Kungälv som Kungälv från Göteborg. Det visade sig mycket svårt att dra några slutsatser om Göteborgs påverkan på omgivningen utom i ett fall, och det rörde seden att ge barnen flera namn i dopet. Detta flernamnsbruk blev först vanligt i Göteborg och spreds sedan utåt landsbygden.

Nu när jag fick tillfälle att göra en större undersökning om namn var detta en faktor jag ville titta närmare på. Jag ville också ta med fler tidsperioder och fler församlingar för att få ett säkrare underlag för slutsatser även på de andra punkter jag hade med i den första uppsatsen. För att få en så riktig bild av namnskicket i Göteborg som möjligt tog jag med alla för tidpunkten befintliga församlingar i staden, utom två med väldigt litet antal födda, vilket gav mig fem stycken att undersöka. Som tidsperiod föreföll det lämpligt att titta på ett helt sekel och jag valde då 1700-talet. Den främsta anledningen till det är att befolkningen i Göteborg då inte var större än att materialet skulle bli hanterbart, men det faktum att det var då flernamnsbruket började utvecklas var också en viktig faktor. 1600-talet hade varit mindre lämpligt ur den synvinkeln att materialet skulle bli mycket tunt, dels därför att Göteborg som stad grundades under detta sekel och antalet födda åtminstone i början skulle bli mycket begränsat, dels därför att det inte fanns någon fungerande folkbokföring förrän i slutet av seklet. 1800-talet vore opraktiskt ur den synvinkeln att så många fötts varje år att materialet skulle bli mycket svårhanterligt.

1.2. Syfte och hypoteser

Mitt syfte med den här uppsatsen är att undersöka hur namnskicket i en

stad (Göteborg) ser ut totalt sett under en viss tidsperiod (1700-talet) och hur det utvecklas under den tiden. För att få en bild av detta ämnar jag undersöka faktorer som namnrikedomen, flernamnsbruket, de dubbla namnens sammansättning, stavelseantal, ursprung, modevågor och frekvens (se vidare kap. 5). Som ett delresultat av undersökningen hoppas jag få mina hypoteser bekräftade och om möjligt specificerade. Dessa hypoteser är:

- Flernamnsbruket uppstår under detta sekel och sprids mer och mer, troligen inte lika fort för båda könen.
- Det finns vissa regler för hur dubbla namn kan kombineras och de är inte riktigt samma för båda könen.
- Pojknamn är i regel stavelsemässigt kortare än flicknamn.
- Om man tittar på namnens ursprung borde det finnas en hög andel tyska och holländska namn eftersom många tyskar och holländare vid denna tid var bosatta i Göteborg.

1.3. Material och källor

Det material jag har använt består av totalt 4 707 namn, burna av 3 334 personer som har det gemensamt att de är födda i Göteborg mellan år 1700 och år 1800. Dessa namn har jag egenhändigt excerperat ur dopböckerna från nämnda tidsperiod, vilka förvaras på Landsarkivet i Göteborg och finns tillgängliga på mikrofilm. Innan jag började plockade jag fram alla församlingar i Göteborg, som hade dopböcker på 1700-talet, från ett register över det mikrofilmade materialet. Två av dem, Fattighus och Engelska hade ett mycket litet antal födda (33 respektive sju st.) och därför uteslöt jag dem och fick fem församlingar kvar: Amiralitetsförsamlingen, Domkyrkoförsamlingen, Garnisonsförsamlingen, Hospitalförsamlingen och Kristine församling. (Av praktiska skäl kommer jag fortsättningsvis att benämna dem Amiralitet, Domkyrko, Garnison, Hospital och Kristine.) Av dem var det bara två som hade dopböcker för hela seklet, men jag har tagit med alla för att få med material från så många olika delar av Göteborg som möjligt. Det material jag till sist excerperade ur blev: Amiralitet 1730–1800, Domkyrko 1770–1800, Garnison 1700–1800, Hospital 1732–1794 och Kristine 1700–1800. (Angående tidsperioderna se även kap. 1.4.)

Utöver huvudmaterialet har jag också tittat på några landsbygdssocknar vid början, mitten och slutet av seklet för att kunna ha som

jämförelsematerial. Dessa valdes ut från en karta på landsarkivet och är tänkta att representera den närmaste landsbygden utanför och runtom Göteborg. Detta material består av: Partille socken 1700–02, 1750–52 och 1800, Askim 1750–51 och 1800–02, Fässberg (Mölndal) 1750 och 1800, och Torslanda 1700–05, 1750–55 och 1800–03. Antalet personer uppgår här till 594 st. och det totala antalet namn till 658. Detta sidomaterial har jag inte granskat lika ingående som huvudmaterialet utan bara använt då och då för jämförelser. Detta material kommer i fortsättningen att omnämnas som **landsförsamlingarna**.

Sidomaterialet består också av en namnlista över Göteborg på 1850-talet hämtad från min första uppsats. Den omfattar perioden 1850–52 men har bara med var fjärde månad från varje år. Den innehåller 354 personer och totalt 707 namn och är medtagen för att jag ska kunna se om utvecklingstendenser fortfarande är synliga vid mitten av nästa sekel. Inte heller denna lista har jag analyserat ingående utan bara använt för vissa jämförelser. Hädanefter kommer jag att referera till den som **Göteborg 1850**.

Vissa ytterligare jämförelser, där det är möjligt, kommer jag att göra med Gudrun Utterströms *Dopnamn i Stockholm 1621–1810* (1995), Reinert Kvilleruds *Förnamn i Göteborg – Namnskick för skolbarn födda 1958* (1980) och Olof Brattös *Personnamn i Bohuslän, del 1: 1300-1700* (1992). Utterström har intensivundersökt tre församlingar i Stockholm, Hof församlingen, S:t Jakobs och Finska församlingen. Dessutom har hon undersökt S:t Nikolai och hänvisar till den vid behov. Källorna är som för mig församlingarnas dopböcker. Hennes undersökning är indelad i två större delar varav en handlar om namnens struktur och frekvens och den andra om namngivning efter faddrar med en lång rad namnexempel. Kvillerud har använt grundskolornas skolpliktskort och elevkort, födelseregistret vid dåvarande Uppbördsverkets i Göteborg tekniska avdelning och pastorsämbetenas födelse- och dopböcker, och gjort en grundlig undersökning om namnens struktur, frekvens och sammansättningar. Detta material rör en helt annan tidsperiod än mitt men ibland har det varit intressant att se om samma tendenser som jag hittat finns kvar 200 år senare. Brattö har ett tidigt historiskt material, den största delen från innan det fanns dopböcker, och har i huvudsak använt sig av jordeböcker. Fram till 1500-talet har han använt biskop Eysteins jordebok och därefter de värdsliga myndigheternas jordeböcker, mantalslängder fram till slutet av 1600-talet och även mantalslängden för 1718. Han har främst undersökt namnens härkomst, frekvens och stavningsvarianter. Inte heller detta material gäller riktigt samma

tidsperiod som mitt utan tidsperioden närmast innan, men det kan vara intressant för att se om de saker jag upptäcker fanns redan tidigare. Den största nyttan jag har haft av dessa tre undersökningar har dock inte varit som jämförelsematerial utan som hjälp när jag skulle hitta en metod som passade min undersökning.

1.4. Metod

Från min tidigare uppsats i ämnet visste jag att jag inte kunde ta med alla döpta under hela seklet eftersom materialet då skulle bli mycket ohanterligt. Jag behövde också vissa fasta punkter jag kunde jämföra och jag satte därför en begränsning till vart tionde år. Dock ville jag inte att antalet döpta vid varje nedslag skulle vara för litet och jag har därför i vissa fall fått lägga ett eller två år till det ursprungliga undersökningsåret. Hospitalsförsamlingen visade sig ha en mager doplista och jag blev där tvungen att lägga hela fyra år till det första så att materialet kom att täcka år 0 t.o.m. 4 varje decennium, dvs. 1700 – 1704, 1710 – 1714 osv. Jag satte först den nedre gränsen för antal namn per undersökningsperiod till 30 st., men lät ändå två tidsperioder i Hospital med endast 28 respektive 29 st. få stå kvar utan tillägg. Att jag gått in på 1800-talet genom att ta med år 1800 beror på att jag behövde en bra avslutningspunkt på seklet och 1800 passade bättre än 1799 genom att det då skulle bli precis tio år mellan början på alla mina undersökningsperioder. Dock ville jag inte gå längre in på 1800-talet än detta år och därför slutar materialet i Hospitalsförsamlingen på år 1794. I landsförsamlingarna har jag dock gjort två undantag från denna regel för att kunna få tillräckligt många namn. Förlusten av år 1800 i Hospitalsförsamlingen har jag i viss mån försökt kompensera genom att börja första undersökningsperioden redan när dopboken börjar där år 1732 i stället för att vänta till 1740. Första perioden där omfattar således 1732–1736. Regeln om att alla undersökningsperioder ska börja med jämt tiotal, t.ex. 1700, 1710 osv., fick ännu ett undantag. I Garnisonsförsamlingen fanns nämligen år 1770 inte med och därför har jag bara med år 1771. I fortsättningen kommer jag dock endast att tala om årtalen 1700, 1710, 1720 etc. om alla församlingar.

När jag hade excerperat alla utvalda församlingar och årtal och lagt in namnmaterialet på dator listade jag dem i varje församling efter alla personer varje år och delade sedan upp den listan efter kön och efter antal namn för varje person liksom efter alla andranamn varje år. Med hjälp av

dessa listor gjorde jag sedan tabeller där jag satte ihop alla personer och alla årtal, alla namn och alla årtal, dubbla namn och alla årtal, alla årtal efter kön samt alla namn efter kön och antal stavelser. Slutligen räknade jag ihop alla församlingar eller alla årsperioder för att få fram statistik över hela materialet angående t.ex. frekvens, de dubbla namnens sammansättning, stavelseantal och ursprung. Ett par av alla dessa listor och tabeller har jag lagt i bilagsdelen men det fanns ingen möjlighet att ta med ens hälften av dem.

En sak vållade mig en del problem och förtjänar att tas upp som metodproblem. Det gäller källornas svår läsbarhet. Källorna är inte bara 200–300 år gamla utan också handskrivna. Vissa präster hade en knappt läsbar handstil och många sidor är på gränsen till helt urblekta eller utsuddade. Jag har ansträngt mig till det yttersta för att kunna läsa alla namn, men många gånger har jag misslyckats eller bara lyckats till hälften. Om jag fått ihop en bokstavskombination som t.ex. *Lonm, Hindry Getter, Semu* eller *Lispådda* har jag inte ens försökt gissa vilka namn det kan röra sig om utan helt enkelt uteslutit dem ur materialet. Tillsammans med de helt oläsliga rör det sig om en ganska ansevärd mängd namn totalt. Amiralitet har hela 68, varav 29 år 1780, Domkyrko bara ett fall, Garnison 44, Hospital fem och Kristine tre. Det är totalt 121 st. vilket inte är mycket jämfört med de 3 334 st. jag lyckades läsa men det slår väldigt snett mot församlingarna. År 1780 i Amiralitet har jag 59 personer men det borde varit 88. Hela 32% av församlingen det året är alltså borta och det är en ansevärd mängd. Utöver dessa fall finns det ytterligare fem fall där namnet inte står utsatt. Barnet är inte angett som dödfött, vilket annars kunde vara anledning till det utelämnade namnet. Möjligen kan det bero på slarv från prästens sida. En av dessa är i Amiralitet (dock inte år 1780) och de övriga i Garnisonsförsamlingen. Slutligen får man inte glömma att den mänskliga faktorn är inblandad och att jag naturligtvis kan ha bedragit mig på min förmåga att tyda prästernas kråkfötter. Det kan mycket väl hända att jag läst fel på stavning, delar av namn eller t.o.m. hela namn. Dock tror och hoppas jag att dessa fall, om de alls finns, har en mycket blygsam omfattning. Jag har släktforskat i ganska många år och har därför en rätt stor vana av olika gamla handstilar, vilket torde ge en viss garanti för att jag läst rätt.

1.5. Normalisering

Ett problem som ”har nära samband med materialets beskaffenhet men

som också måste betraktas som en metodfråga är normalisering av namn” skriver Utterström (1995:18). Detta är en viktig fråga som får stor betydelse för exempelvis resonemang om namnrikedom och som kan ge frekvenslistor ett missvisande utseende. Dock är namnforskare inte alltid överens om hur man ska gå till väga här.

1.5.1. Olika normaliseringssätt

Forskarna skiljer mellan tre olika sätt att se på namn; **etymologiskt**, **fonetiskt** och **grafiskt**. Med ett etymologiskt synsätt är alla namn som har samma ursprung samma etymologiska namn, t.ex. *Johan*, *Jöns* och *Hans* (alla tre från *Johannes*). Det fonetiska synsättet räknar som samma namn sådana namn som uttalas lika, t.ex. *Ulrica* och *Ulrika* men även *Skiärlåta* (landsförsamlingarna) och *Charlotta* om de kan anses ha samma uttal. Det grafiska slutligen skiljer namnen åt efter stavningen enligt principen olika stavning = olika namn, t.ex. *Johan* och *Johann*, *Ulrica* och *Ulrika*. Dessa synsätt kan även kombineras. **Grafiskfonetiska** namn t.ex. är sådana som har samma stavning och/eller samma uttal. Alla dessa sätt att normalisera namn på har sina fördelar och nackdelar och passar olika bra beroende på material och syfte.

Brattö (1992) använder en huvudsakligen etymologisk indelning, något som fungerar bra eftersom en del av hans syfte är att se hur många former man kan hitta av varje namn. Utterström anser dock att denna metod är för enkel. En anledning är att det skulle vara mycket olämpligt att sammanföra etymologiska namn som *Johan* och *Johannes* om man t.ex. vill undersöka modeväxlingar i fråga om namnlängd. Allén & Wåhlin i *Förnamnsboken* (1995) håller med och bidrar med argumentet att det i många fall kan vara svårt att avgöra ett namns ursprung. Ett namn som *Henning* kan t.ex. komma antingen från *Henrik* eller från *Johannes*. Ett helt fonetiskt synsätt kan enbart fungera på nutida namnmaterial eftersom det närmast kräver att man frågar varje namnbärare hur han/hon uttalar sitt namn. Det är dock synnerligen opraktiskt och dessutom helt otänkbart på ett historiskt material.

Något mer enkel att använda är den grafiska metoden, eller den **ortografiska** som man också kan kalla den och denna metod använder Allén & Wåhlin (1995). Den har den fördelen att man kan få fram en del intressant information som man skulle gå miste om ifall man slog ihop namn med motiveringen att de uttalas lika. Detta gäller olika stavnings-

varianters distribution, ”både fördelningen över områden och fördelningen över tidsperioder” (Allén & Wåhlin 1995:19). Nackdelarna med en grafiskt baserad indelning är, förutom att det stora antalet former gör alla listor mycket långa, att frekvenslistor kan få ett lite märkligt utseende eftersom mycket vanliga fonetiska namn kan vara splittrade på många stavningsvarianter och därför se mindre vanliga ut.

Kvillerud (1980) och Utterström (1995) använder båda i sina undersökningar en grafisk-fonetisk indelning. Kvillerud har ett nutida material och inga stora problem att redogöra för namnens uttal. Han har normaliserat uttalet efter det gängse standardspråket bland yngre människor i Göteborg på 1960-talet. Stavningen har han normaliserat efter vissa regler. Ett exempel är att k- och t-ljud i regel stavas med k och t i stället för c, ch, ck respektive th. Utterström har ett historiskt material vilket gör det mycket svårt att uttala sig om namnens uttal. Hon är medveten om svårigheten i detta men anser att ”man bör försöka skilja på namn som för namngivarna tedde sig om olika namn” (1995:18) och tar därför ”ett postulerat uttal som grund för normaliseringen” (1995:19). Stavningsvarianterna är många och hon har därför blivit tvungen att ställa upp ganska många regler för normaliseringen av stavningen (1995: 19–20). Hon har antagit att i och e (*Karin - Karen*) respektive u och o (*Barbru - Barbro*) men inte a/o och e (*Caspar - Casper*) i obetonad stavelse representerar samma fonem. Vidare har hon liksom Kvillerud likställt c, ch, ck och k samt th och t. Några andra exempel är g, gi och j (t.ex. *Göran, Giöran* och *Jöran*) och fv, ffw, w, v och u (t.ex. *Efvert, Effwert* etc.). I många andra fall har hon normaliserat efter den vanligaste formen, t.ex. normaliseras *Juljana* till *Juliana*. Namn med bara ett belägg får stå kvar i den befintliga formen och hon har skilt mellan svenska och utländska former av namn, t.ex. svenska *Fredric* och tyska *Friedrich*. Förkortningar är upplösta med vad som är mest sannolikt för tidsperioden. Det innebär att *Marg.* kan representera både *Margareta* och *Margreta* och *Joh.* både *Johannes* och *Johan*.

1.5.2. Normalisering på mitt material

Utterströms modell hade gått utmärkt att använda på mitt material men jag har ändå avstått och i stället använt en rent grafisk indelning av namnen, liksom Allén & Wåhlin, och helt enkelt inte normaliserat alls. Varje stavningsvariant har betraktats som ett eget namn även om det varit uppenbart att det bara rör sig om dekorativ stavning som i fallet

Ulrica/Ulrika ovan. Anledningarna till att jag valt denna indelning är flera. Den viktigaste är att det i många fall är mycket svårt att avgöra om två namnformer har betraktats som samma namn. Namnen *Johan* och *Johann* t.ex. förekommer båda i Kristine församling. Detta är en tysk församling och namnet *Johann* förekommer bara där. Man kan då anta att *Johann* är en tysk form som betraktats som helt skild från den svenska. Med det i bakhuvudet kan man också anta samma uttalsskillnad som finns nu där *Johan* har betoning på första stavelsen och det tyska *Johann* på andra. Så långt allt väl, men hur gör man då med *Fredric*, *Fredrich*, *Fredrick*, *Fredrik*, *Friderich*, *Fridrich*, *Friederic*, *Friederich*, *Friedric*, *Friedrich* och *Friedrick*? Vilka namn är svenska och vilka är tyska? Och hur många namn ska man normalisera till? En person kunde under sin livstid ofta variera mellan olika stavningsvarianter, men vilka av dessa elva kunde vara accepterade att variera mellan? Vad jag försöker komma fram till är alltså att man måste ställa upp mycket detaljerade regler för en sådan normalisering om man ska ha någon nytta av den och då förlorar man dessutom möjligheten att se skillnader i utbredning för olika stavningsvarianter. Nackdelen med att frekvenslistorna kan bli missvisande har jag försökt undgå genom att i kommentarerna till dessa listor ange om listan skulle få ett annorlunda utseende i toppen om några stavningsvarianter lades ihop. I dessa fall har jag utgått från en **etymologisk-grafisk** variant, dvs. jag har likställt namn som är besläktade och mycket lika till utseendet, t.ex. *Ingri*, *Ingria*, *Ingry* och *Ingrid* men inte *Jöns* och *Hans* med varandra eller med *Johannes*.

Helt utan normalisering har jag dock inte klarat mig. Liksom Utterström träffade jag på en hel del förkortningar och dessa har jag ansett bäst att upplösa. *Marg.* har jag enbart upplöst med *Margaretha*. *Soph.* har upplösts med *Sophia* och *Cathar.* med *Catharina*. Förkortningen *Joh.* var inga problem att översätta med *Johan* i alla församlingar utom Kristine där det också kunde vara formen *Johann* som menades. Det kan kanske anses vara ett vanskligt tillvägagångssätt men jag gjorde så att jag gick igenom varje år i helhet och om jag hittade den ena varianten utskrivet någonstans så översatte jag förkortningarna med den andra enligt hypotesen att varje präst konsekvent skrev ut den ena varianten och förkortade den andra. Om jag var tveksam tittade jag också på den föregående perioden. Det innebär att alla förkortningar inte upplöstes med samma namn. Det rör sig om totalt 17 namn som har behandlats på det sättet, tio har fått formen *Johan* och sju har fått *Johann*. Dessa upplösta namn kan spela en liten roll för namnens placering på frekvenslistorna, men jag anser inte att siffrorna hade blivit riktigare även om jag hade löst

upp alla namn med samma form. Någon ledtråd i de utskrivna fallen finns inte att få. Båda formerna är vanliga som dubbelnamn, *Johann* dock något senare än *Johan*. Det finns också den möjligheten att förkortningen skulle kunna gälla *Johannes*, men eftersom förkortningen bara förekommer i sammansättningar och *Johannes* är mycket ovanligare i sådana än de andra två namnen har jag inte ansett det som troligt.

En annan vanlig förkortning är ett överstruket "n" (här markerat "ñ") i namn som *Johañ*, *Johaña* och *Heñing*, och jag har överallt upplöst den med dubbelt n. Att sätta streck över en konsonant var nämligen ett vanligt sätt att förkorta på den tiden. Den sista förkortningen består av ett "x" och är inte särskilt vanlig. Den förekommer i t.ex. *Xtian* och *Xtopher* och jag har upplöst den med *Chris*-.

I ett fall till har jag blivit tvungen att i viss mån normalisera men denna gång inte ortografiskt utan fonetiskt. Det är när jag delat in namnen efter antal stavelser som jag fått problem med vokalkombinationer. Här har jag ställt upp följande regler: -au- i namn som *Paulus* och *Laurentius* är en stavelse men inte i *Nicolaus*. -ie- är en stavelse i *Friedric*, *Kierstin* och *Gottlieb* men inte i *Gabriel* och *Daniel*. -ae- och -oe- i *Caecilia* och *Coecilia*, liksom -ea- i *Jean*, får också anses representera en stavelse vardera. -y- i *Maya* räknar jag dock inte som en egen stavelse, inte heller -v- i *Nicolavs*. I övrigt gäller principen att varje vokal uppbär en stavelse.

2. Personnamnsterminologi

Innan jag ger mig i kast med 1700-talets namnskick ska jag kort förklara de gängse termer inom namnforskningen som jag använder i uppsatsen, samt dem jag själv konstruerat.

Ett **namn** kan karakteriseras som en beteckning på en viss individ, plats eller annan specifik företeelse. Namn räknas till underavdelningen **proprier** i ordklassen substantiv och har det gemensamt att de är **monoreferentiella**, dvs. betecknar individer till skillnad från andra substantiv som betecknar klasser av individer (Strid 1993). Under rubriken "namn" brukar räknas personnamn, ortnamn och övriga namn. Termen namn kan också användas om varje enskild namnförekomst oavsett typ. När jag i fortsättningen talar om namn använder jag termen i denna senare betydelse, men endast om personnamn eftersom min undersökning begränsar sig till dessa.

Begreppet **personnamn** har i sin tur en rad underavdelningar: förnamn, smeknamn och olika typer av efternamn. Här ska jag begränsa mig till förnamn. En undersökning av barnens efternamn relaterat till vilka typer av förnamn de har kunde vara nog så intressant men det är en helt annan uppsats. Vad gäller smeknamn så blir de bara intressanta när de blivit accepterade som "riktiga" förnamn och som sådana kommer jag att närmare gå in på dem nedan.

Med **förnamn** menas de namn som ensamma eller i kombinationer utgör en persons fullständiga namn, **dopnamnet**. Om flera förnamn ingår i dopnamnet kan de indelas i **huvudnamn** och **sidonamn**. Huvudnamn är det (eller de) namn som personen använder officiellt och det (eller ett av dem om det är flera) överensstämmer oftast med tilltalsnamnet. Övriga namn är sidonamn. **Tilltalsnamnet** kan, förutom att ingå i dopnamnet, vara en kortform eller ett smeknamn för något av förnamnen eller något helt annat. I mitt material finns inga noteringar om tilltalsnamn överhuvudtaget utom för en pojke i Domkyrkoförsamlingen år 1800 som fått namnet *Bengt* men, enligt en notis i marginalen, alltsedan barndomen kallats *Benjamin*. Det är ett bra exempel på att tilltalsnamnet kan vara något helt annat än dopnamnet.

Otterbjörk (1979[1964]) talar i sin bok om **hypokorismer**. Det är en

samlade beteckning för smeknamn och kortformer. Dessa används ofta som icke-officiella namn, men kan också förlora den vardagliga prägnen och få status som dopnamn. **Smeknamn** är icke-officiella namn bildade på dopnamnet. De är oftast tvåstaviga och har dubbel konsonant mellan de båda vokalerna. Exempel på namn i mitt material som har ett ursprung som smeknamn är *Gunne* för *Gunnar* och *Emma* för *Emerentia*. **Kortformer** är mer trogna originalet och består oftast av en del av själva dopnamnet. Exempel på detta är *Johan* och *Hans* för *Johannes* och *Lena* för *Helena* eller *Magdalena*. En specialform av kortformer är **elliptiska** namn som *Modéer* (*Svenska personnamn* 1989[1964]) tar upp. Det är namn bildade av delar av det ursprungliga namnet, ofta början och slutet på det, t.ex. *Jannas* för *Johannes*, *Lars* för *Laurentius* och *Britta* för *Brigitta*. I en del fall kan personen ha använt både det längre och det kortare namnet men jag har i min undersökning enbart utgått från det **officiella**, dvs. det som står i kyrkböckerna. Man kan märka en social skillnad i bruket av längre/kortare namn genom att de längre formerna var mer utbredda i de högre samhällsklasserna och de kortare i de lägre klasserna, framför allt på landsbygden. De längre formerna ansågs vara förnämare och personer som ville visa sin ställning ”snyggade” gärna upp sitt namn lite, med en latinsk ändelse eller en längre form, eller bytte helt enkelt ut det mot ett liknande med mer status. (Se även kap. 4.2.1.)

Kvillerud använder i sin undersökning termerna **lexikaliska** och **löpande** förnamn (1980:25). Med lexikaliska menar han ”fasta enheter, dvs. namnförrådets olika uppslagsord” och med löpande namn ”de individuella förekomsterna, dvs. de påträffade förnamnsfallen”. För att ta ett exempel: namnen *Henric* och *Hinrich* är två olika lexikaliska namn medan *Henrics* sex förekomster är sex löpande förnamn. Detta är två begrepp som är mycket viktiga att hålla isär och jag har därför försökt att konsekvent använda Kvilleruds termer.

I den här uppsatsen har jag, som jag redan nämnt (se avsnitt 1.5), använt en grafiskt baserad normalisering, dvs. en stavning utgör ett (lexikaliskt) namn. Då och då händer det ändå att jag behöver tala om en grupp av namn som hör ihop och vid sådana tillfällen kommer jag att använda termen **(stavings)variant** om dessa. En variant är alltså ett namn som hör ihop med en grupp andra namn. Det kan också tillhöra en grupp namn som alla utvecklats ur ett enda, men inte tvärtom vara ett namn som flera andra har utvecklats ifrån. Exempel på olika varianter är *Johan* och *Johann* som båda har utvecklats ur namnet *Johannes*.

När det gäller dopnamn bestående av två förnamn har jag valt att använda Otterbjörks term **dubbelt förnamn** (eller bara dubbelt namn).

Detta ska inte förväxlas med termen **dubbelnamn**. Den främsta skillnaden består i att ett dubbelnamn uttalas med *ett* huvudtryck medan ett dubbelt förnamn består av två självständiga namn med varsitt huvudtryck. Många av de dubbla namnen kan dock ha uttalats med ett huvudtryck och kallas då **parnamn**. Skillnaden mellan parnamn och dubbelnamn består då i att parnamn är den äldre typen av dubbelnamn där båda namnen särskrivs (t.ex. Anna Lisa) medan dubbelnamn är den modernare typen där namnen är sammanbundna med bindestreck (t.ex. Anna-Lisa). Dubbla förnamn är alltid särskrivna. Eftersom det är mycket svårt att avgöra om det dubbla namnet hade ett eller två huvudtryck, även om det är mer sannolikt i vissa fall än i andra, har jag inte tagit någon hänsyn till betoning. Namn som skrivs isär räknas alltid som olika namn och jag har använt termen dubbla namn för alla sådana. De namn som ingår i dubbla namn har jag kallat **förstanamn** och **andranamn** efter deras placering. (Detta ska inte blandas ihop med huvud- och sidonamn som är något helt annat.) I **tredubbla namn** har jag velat skilja det andra namnet från andranamn så jag har kallat det **mellannamn** och det tredje helt enkelt **tredjenamn**. Jag har inte gjort någon skillnad mellan förstanamn i ett dubbelt förnamn och namn som står ensamma, så i mina siffror över förstanamn omfattar den termen båda sorterna.

En term jag använder i resultatredovisningen nedan är **namnrikedom**. Den är ett mått på hur rikt namnförrådet är, dvs. hur många lexikaliska namn som finns relativt folkmängden. Två termer som förekommer i samma kapitel är **namnflora** och **namnförråd** och de omfattar båda den totala mängden lexikaliska namn. Med en **förekomst** menas ett löpande namn och en **movering** är ett flicknamn som är bildat till ett pojknamn, ofta med hjälp av en ändelse, t.ex. Fredrika till Fredrik. I övrigt hoppas jag det ska framgå av sammanhanget vad jag menar om det skulle dyka upp någon för läsaren obekant term.

3. Göteborg under 1700-talet

Hur staden såg ut har en viss betydelse för hur man ska tolka namnskicket, särskilt med tanke på att församlingarna inte hade samma befolkningssammansättning. Jag ska därför nedan ge en kort historik över staden Göteborg, dess befolkning och församlingar.

3.1. Staden Göteborg

Göteborg grundades under 1600-talet och utformades efter holländska förebilder med sina karakteristiska rutformade gatunät och kanalsystem. Den ursprungliga staden låg helt och hållet innanför vallgraven och ännu vid 1800-talets början var det den egentliga staden skriver Göransson (1923). Till Göteborgs stads område hörde också en del mark där de första förstäderna anlades. Det gäller det område som blev Vasa och Haga och en strandremsa från Gamlestaden till Stigberget. Under 1700-talet växte bebyggelsen utanför stadskärnan, och t.ex. Majorna, som då hade inkorporerats i staden, utvecklade sig till ett betydande förstadssamhälle (Göransson 1923).

3.2. Befolkningen i staden

Befolkningen i staden utgjordes från början, förutom svenskar, av en stor del ”från främmande land inflyttade personer, framför allt holländare, men även skottar och tyskar samt ett mindre antal engelsmän som Gustav II Adolf låtit inbjuda till bosättning i den nya staden.” (Göransson 1923: 8). De inflyttade var i huvudsak borgare, köpmän och hantverkare men även en del bönder sökte sig hit. 1716 uppskattas folkmängden till omkring 6 500 personer och 1766 var siffran uppe i drygt 10 000. Vid seklets slut hade den ökat till drygt 12 000 personer (Göransson 1923).

3.3. Församlingarna

I den tidiga staden fanns två huvudförsamlingar; en svensk som senare

fick namnet Gustavi, eller Domkyrkoförsamlingen, och en tysk som uppkallades efter drottning Kristina. Dessa församlingar var icke-territoriella, dvs. man kunde tillhöra vilken man ville oavsett var man bodde i staden. Utöver dessa två fanns också redan från början en Hospitalsförsamling och ganska snart, 1680, tillkom Kronhus- eller, med ett annat namn, Garnisonsförsamlingen (Thölén 1923). Under 1700-talet tillkom Fattighusförsamlingen och Amiralitetsförsamlingen, vilken omfattade delar av Majorna (Göransson 1923). Denna församlingsordning bestod till 1883 då den första kyrkliga territorialindelningen genomfördes. Staden delades då upp i sex territoriella församlingar och två icke-territoriella, Garnison och Kristine, vilkas medlemmar även i fortsättningen ”befriades skyldigheten att tillhöra territoriell församling” (Register över de mikrofilmade kyrkoböckerna).

Dopböcker började först föras i Kristine församling (1655) och Domkyrkoförsamlingen följde efter några år senare (1669). Åren 1672–1761 fattas dock i den senare och jag har i mitt material bara med åren 1770–1800. Under slutet av 1600-talet började man föra dopböcker i Garnison och under 1700-talet tillkom även Hospitalsförsamlingen, Amiralitet, Engelska församlingen och Fattighusförsamlingen. De två senare har dock väldigt få barn antecknade och jag har därför, som nämnt, valt att plocka bort dem ur min undersökning.

3.4. Befolkningen i de olika församlingarna

Beträffande de olika församlingarnas befolkning så var Amiralitet och Garnison huvudsakligen militära församlingar även om Garnison också hade en civil avdelning. Domkyrkoförsamlingen var en helt civil församling och innehöll, att döma av efternamnen i dopböckerna, mest folk från de högre samhällsklasserna. Kristine församling omfattade de tyskar och holländare som flyttat in vid stadens grundläggning. Denna församling hade i början tyska präster, men fick år 1773 också en svensk präst på begäran av de medlemmar som hade bott i Göteborg hela sina liv och talade bättre svenska än tyska. Hospitalsförsamlingen, slutligen, innehöll av allt att döma stadens lägre samhällsklasser, något som bl.a. märks på den påfallande höga barnadödligheten under 1700-talet.

4. Namnskicket på 1700-talet i historiskt perspektiv

Den svenska namnfloran har i alla tider påverkats av andra folks namnskicket och inlånade namn från olika länder och tidsperioder har på 1700-talet hunnit sätta en stark prägel på namnförrådet. Vårt inhemska namnskicket är vid den här tiden nästan helt undanträngt och består till största delen av namn som spridits genom att de varit namn på helgon, t.ex. *Erik* och *Olof*, eller på kungar som *Carl* och *Gustaf*.

4.1. Inhemska namn

Den nordiska namnfloran är till stora delar ett arv från indoeuropeisk tid. Otterbjörk skriver: ”Det är ett namnskicket som tycks vara bäst bevarat bland germaner och greker, men det finns också väl representerat hos slaver och kelter.” (1979[1964]:7) Detta namnskicket kännetecknas av att namnen ofta är sammansatta av två leder vilka ursprungligen fritt kunde fogas samman med andra för- eller efterleder och på så sätt bilda nya namn. Här kan vi jämföra nordiska namn som *Tor-sten* och *Gud-mund* med grekiska som *Demo-sthenes* och *Niko-laos*, keltiska som *Ario-vist* och *Dummo-rix* och slaviska som *Bogi-slav* och *Kasi-mir* (Otterbjörk 1979[1964]:7). I Norden är de vanligaste namnlederna oftast gudanamn och olika ord för krig och vapen. Namngivning med tvåledade namn skedde genom variation, dvs. sonen fick en led av faderns namn och en ny led, t.ex. *Steinbjörn* efter *Torbjörn*. Namn av den här typen som finns bevarade på 1700-talet är t.ex. *Gudmund* och *Ingeborg*. I äldre tider kunde också allitteration användas, som Ynglingaättens *Agne*, *Alrik*, *Erik*, *Alf*, *Yngve*, *Ochilaik*, *Eorund*, *Aun*, *Egil*, *Ottar*, *Adils*, *Eystein*, *Yngvar*, *Anund* och *Ingjald* (Fornnordiskt lexikon, 1995[1983]:304) vilka alla börjar på vokal. Många av de tvåledade namnen kom med tiden att ändra form genom ljudförändringar och kunde inte längre delas i två leder. Exempel på sådana namn är *Olof* (urnord. **AnulaibaR*) och *Gunnar* (urnord. **Gunþa-harjaR*) (Otterbjörk 1979[1964]). Med tiden kom också namnlederna att tappa sin betydelse och kunde helt mekaniskt kombineras ihop med i princip vilken namnled som helt, något som talrika exempel som *Arvid* (eg. örn + träd) och *Holmger* (holme + spjut) visar.

Andra fornnordiska namntyper är osammansatta, enstaviga namn av typen *Sven*, *Ulf* och *Björn*, och hypokorismer (se kap. 2), t.ex. *Gunne* för *Gunnar* (smeknamn) och *Inga* för t.ex. *Ingeborg* (kortform), vilka blivit accepterade som dopnamn. Många av de nordiska namn som har överlevt har burits av helgon. Andra var helt bortglömda i sekler men väcktes till liv genom namnrenässansen under slutet av 1700-talet och större delen av 1800-talet. Det rörde sig främst om litterära namn, som *Adalrik* och *Giöthilda* från J.H. Mörks romantrilogi 1742–45 och *Hjalmar*, *Götrik*, *Rolf* och *Torborg* från Biörners Kämpadater 1737. Ytterligare några fornnordiska namn, t.ex. *Frithiof*, *Torsten* och *Björn*, kom från Tegnér's Frithiof saga som gavs ut 1825. Denna sistnämnda har inte kunnat påverka mitt huvudmaterial men skulle mycket väl kunna ha satt spår i namnlistan från Göteborg 1850 (se avsnitt 5.5.3.1).

4.2. Inlånade namn

I och med kristendomens intåg har våg efter våg av kulturströmningar och, i kölvattnet på dem, personnamn strömmat in över landet. De viktigaste grupperna fram till början av 1800-talet är kristna, tyska och franska namn. Många namn av antikt, arameiskt, slaviskt eller annat ursprung har också nått oss men oftast förmedlade av kristna eller tyska namn som kan ha format om dem på vägen.

När jag talar om kristna, tyska och franska namn här är det framför allt ur ett kulturellt perspektiv, dvs. genom vilket inflytande vi lånade in namnen, till skillnad från i kap. 5 där jag grupperar namnen efter de språk de uppstod i. Inom avsnitten nedan förekommer dock namn omnämnda med ursprung som i kap. 5. Det bör dock framgå vad som menas i varje enskilt fall. Anledningen till att jag valt två olika perspektiv är framför allt för att jag tycker att båda är viktiga att ha med för att ge en rättvis bild av hur inlåningen av namn gick till. Med bibliska namn menas de namn som lånats in från Bibeln. De kan vara av hebreiskt, grekiskt eller arameiskt ursprung.

4.2.1. Kristna namn

De nordiska namnen har under seklen mer och mer trängts undan av olika modevågor av inlånade namn. Den största gruppen av dessa utgör de kristna namnen. De började dyka upp redan under 1000-talet och namn

som *Johannes, Andreas, Elena* och *Kristina* finns redan på runstenar och fick snabbt fäste i landet (Otterbjörk 1979[1964]). Namnen kom in genom dynastiska förbindelser med kontinenten och spreds från stormanssläkterna neråt i de sociala klasserna. De första namnen som kom in var namn på apostlar, martyrer och helgon och det var framför allt de namnen som fick stor spridning. Helgonglorian hjälpte också många namn av annat ursprung att få högre status, t.ex. de nordiska namnen *Olof* och *Erik* och det keltiska *Birgitta*. De kristna namnen var, liksom i min undersökning (se 5.5.1), inte bara av bibliskt (hebreiskt) ursprung utan även från grekiska, latin, arameiska m.m. Dessa namn kom att infogas i den kristna namnfloran genom att de bars av helgon, martyrer, kyrkofäder eller andra betydelsefulla personer med kristen anknytning. Bibliska namn som blev kända genom en sådan person kom ofta att stöpas om på vägen hit i grekisk eller latinsk form.

Reformationen innebar ingen stor förändring i den kristna delen av vår namnflora. De gamla helgonnamnen behöll sin popularitet, men också många nyinlånade bibliska namn fick fotfäste under denna period. I samband med reformationen kom den första Bibeln på svenska och i och med att Bibeln blev tillgänglig för fler än förr fick många upp ögonen för de namn den innehöll. Många bibliska modenamn kom också via Tyskland där de protestantiska rörelserna var stora. Några exempel på sådana som Otterbjörk nämner är *Adam, Gabriel* och *Sara*. Många av de gammaltestamentliga namnen visar sig först i Finland, t.ex. *Benjamin, Rafael, Ester, Eva* och *Rebecka*.

De bibliska namnen togs ofta i befintligt skick från Bibeln eller lånades in i tysk form medan de kristna helgon- och martyrnammnen ofta hade färdats längre och ändrat form flera gånger på vägen hit. Många av dem hade latinska och grekiska former och var ofta både långa och svåruttalade, så snart blev olika hypokorismer använda istället, t.ex. *Jon, Jöns* och *Johan* i stället för *Johannes* och *Kristin, Kerstin* och *Stina* för *Kristina*. Det kom med tiden att bli ett högreståndstecken att använda de längre formerna av namnen medan allmogen hellre brukade de kortare. De längre, även s.k. **lärda**, formerna kom också att spridas till andra namn för att ge dem högre status. Även de bibliska namnen kunde ersätta eller stöpa om andra namn i det syftet. Gamla nordiska namn kunde nu bli accepterade i alla kretsar genom att man dolde dem bakom en latinsk form, som *Ericus* för *Eric* och *Sveno* för *Sven*, eller ett likartat bibliskt namn, t.ex. *Elias* för *Helge* och *Raphael* för *Ragnvard*.

4.2.2. Tyska namn

De tyska namnen utgör en annan stor grupp av lånade namn. De är ofta gamla germanska namn, bildade på samma sätt som våra egna fornordiska; senare börjar även bibliska namn spridas den här vägen. Otterbjörk (1979[1964]) nämner bl.a. *Albrekt*, *Didrik*, *Henrik* och *Gertrud* som exempel på tyska namn som redan omkring 1300 kunde komma ifråga som svenska dopnamn. Hansan och de tyska köpmännen som slog sig ner i Sverige bidrog med ett stort antal tyska namn. Många av dem blev aldrig särskilt populära men ett mindre antal namn blev i gengäld ganska vanliga, t.ex. *Hans*, *Albrekt*, *Ber(e)nt* och *Klaus*. Under stormaktstiden ökade den tyska namninlåningen betydligt, men nu var det inte lågtyska utan framför allt högtyska namn som lånades in. Nu kom *Wilhelm*, *Rudolf*, *Bernhard* (i stället för det tidigare *Ber(e)nt*), *Adolf* (i stället för *Alf*), *Filip* och *Hedvig*, varav de tre sistnämnda i kungahuset vilket bidrog till namnens popularitet. Antalet tyska namn fortsatte att öka och många av dessa relativt nya namn i svenskan, t.ex. *Fredrik*, *Wilhelm*, *Ernst*, *Amalia*, *Emma* och *Ida* blev mycket vanliga under 1800-talet. Otterbjörk påpekar också att många namn som egentligen är av tyskt ursprung nådde oss via engelsk påverkan, t.ex. *Rikard*, *Albert* och *Valter*.

4.2.3. Franska namn

”På 1700-talet nådde den franska kulturdominansen sin höjdpunkt runt om i Europa” skriver Otterbjörk (1979[1964]:25) och denna resulterade i att en mängd franska namn lånades in. Först blev det vanligt bland adelsfröknar och borgarmamseller att stöpa om sina namn i en fransk form, *Fredrika* blev *Frédérique* och *Johanna* blev *Jeanne* eller *Jeannette*, och senare blev populära franska namn inlånade, t.ex. *Antoinette* och *Louise*. De flesta av dessa namnlån var dock inte franska från början utan bara omstöpta i fransk form. En del av dessa förfranskade namn kom också med tiden att försvenskas. Modéer (1989[1964]:77) skriver att ”i stället för den fransyska ändelsen -e, som normalt var stum, har vi ibland fått försvenskade former på -a”. Dessa senare uppträder dock ibland med första belägg långt tidigare än e-formerna, t.ex. *Charlotta* och *Louisa* som i mitt material uppträder redan 1652, men detta behöver inte alls betyda att e-formerna då inte fanns och användes. Siffrorna för första belägg säger egentligen inte så mycket om när namnen var populära, utan bara när de användes för första gången i Sverige, vilket kan vara långt tidigare

(se även 5.5.3.2).

Det är påfallande få franska mansnamn som lånas och Otterbjörk skriver också att ”här visar sig det nya namnmodet först och mest på spinnsidan” (1979[1964]:26). Bland de få mansnamn som fick någon spridning att tala om är *Emil* och *Eugen*. Dessutom var det inte ovanligt att *Johan*, *Jakob* och *Carl* tillfälligtvis kunde kalla sig *Jean*, *Jacques* och *Charles* och även dessa former förekom då och då som dopnamn.

4.2.4. Andra namn

Först efter år 1800 får de ovannämnda grupperna konkurrens av ännu en, nämligen **engelska** namn. Denna grupp har tidigare varit mycket begränsad och bara enstaka namn har nått hit. Ett medeltida exempel är *Eadweard* (Edvard) som i formen *Jedvard* bars av Erik den heliges fader. Även av en rad andra språk har vi lånat namn, även om det inte rör sig om några större mängder. En del **keltiska** lån nådde oss under 12- och 1300-talen, t.ex. *Arthur* och *Birgitta*, av vilka det senare fick stor spridning i form av kortformen *Britta*. Det **danska** inslaget under unionstiden var betydande även om många av de här namnen endast var förmedlade från tyskan och fortfarande hade tysk form. Genom att Skåne och Halland var danska har många namn spridits över gränsen, men aristokratin stod också för en del spridning genom ömsesidigt ingifte. Några exempel på danska namn är *Axel*, *Lage*, *Stig*, *Sören*, *Truls*, *Beata*, *Ebba* och *Mereta* (*Märta*). Över Danmark har också de **slaviska** *Valdemar* och *Dagmar* kommit. *Valdemar* är en ombildning av ryska *Vladimir* och bars av fyra danska kungar. Till Sverige kom det genom kungahuset och kung *Valdemar* på 1200-talet. Det nordiska inslaget blev mer betydande under namnrenässansen i slutet av 1700-talet då en rad fornnordiska namn lånades in från våra grannländer, t.ex. *Finn*, *Leif* och *Solveig* från **Norge** och *Rigmor*, *Jörgen* och *Stig* från Danmark. Ett sista exempel på ett lån från ett annat språk är *Svante* som kommer från det **vendiska** *Svantopolk* och togs upp i släkten *Natt* och *Dag* på 1400-talet.

4.2.5. Övriga modevägar

Under **namnbarocken** på 1600-talet blev **antika namn** populära i Europa och namn som *Caesar*, *Hector*, *Hannibal*, *Augustus*, *Julius*, *Maximilian*, *Cassandra*, *Livia*, *Lucretia*, *Cornelia*, *Augusta* och *Julia* blev

vanliga. Denna modevåg nådde aldrig någon större omfattning i Sverige, men hade som följd att även många svenska namn råkade ut för latinska ”uppsnyggningar”, som jag beskrev (i avsnitt 4.2.1) ovan. Även tyska uppsnyggningar kunde förekomma och var på 1700-talet så vanligt att Olof von Dalin kritiserade det, enligt Otterbjörk (1979[1964]:33). Exempel på detta är att man ersatte namn som *Erik* med *Ehrenreich*, *Henrik* med *Heinrich* och ibland också *Johan* med *Jahan*. Betydligt större roll spelade dock **moveringarna**, som blev vanliga under denna tid. Många av dessa blev mycket populära, t.ex. *Gustava*, *Carolina*, *Fredrika*, *Lovisa*, *Ulrika* och *Wilhelmina*, men de ledde också till ett ökat bruk av kortformer vilka under 1700-talet spreds och användes flitigt hos allmogen. Exempel på sådana är *Lisa*, *Lotta*, *Maja*, *Stina* och *Ulla*.

I mitten på 1700-talet kan man se de första tecknen på att **litterära namn** börjar bli populära. Denna nya modevåg har sin största betydelse i det att namnbeståndet med litteraturens hjälp utökades avsevärt. Dessa nya namn består dels av gamla nordiska namn som återupplivas, som *Adalrik* och *Göthilda*, som jag nämnde tidigare, dels av namn från andra kulturer. Från Rousseaus produktion når oss under 1700-talet *Julie*, *Émile* och *Sophie*, Marivaux bidrar med *Marianne* och från andra verk kommer namn som *Adèle*, *Héloïse*, *Corinne*, *Armand* och *René*. Den tyska litteraturen tycks inte ha lämnat några nämnvärda spår i det svenska namnförrådet, men man kan misstänka, säger Otterbjörk, att tidigare inlånade namn som *Herman*, *Dorothea*, *Eleonora*, *Emilia* och *Mathilda* fått ny aktualitet genom Goethe, Lessing och Schiller.

4.3. Flernamnssystemet

Bruket att ge barn fler än ett namn är ursprungligen ”ett aristokratiskt namnmode efter romerskt mönster, som äldst ger sig tillkänna under högmedeltiden i de romanska länderna” (Otterbjörk 1979[1964]:33). Detta blev mode i de adliga släkterna på kontinenten och nådde Sverige i början av 1600-talet. De första svenska exemplen anser Otterbjörk vara Karl IX:s barn *Gustav Adolph*, *Karl Filip* och *Maria Elisabet* men, tillägger han, redan 1583 föddes två adliga barn som fick dubbla förnamn. Dessa hade dock tyska mödrar. Det blev snabbt regel hos adeln att ge sina barn dubbla förnamn och vid 1700-talets mitt hade bruket helt slagit igenom även hos präster och borgerskap. De första fallen med tre förnamn uppträder redan 1660 hos adeln och strax före 1700 kan det förekomma även hos borgerskapet. Seden att ge fyra namn eller fler slog dock inte

igenom förrän efter 1800 och fick aldrig någon spridning utanför högadeln.

5. Resultatredovisning

Jag har analyserat mitt material utifrån några viktiga punkter som jag hoppas ska ge en så heltäckande bild som möjligt av hur förnamnsbruket ser ut. Dessa punkter är:

1. **Namnrikedomen**, dvs. hur många lexikaliska namn namnförrådet innehåller relativt antalet personer.
2. **Flernamnsbruket**, hur bruket att använda dubbla eller tredubbla namn sprider sig i Göteborg och på landsbygden.
3. **Sammansättning i dubbla namn**, hur de enskilda namnen kan kombineras ihop till dubbla namn och vilka typer som föredras.
4. **Stavelseantal**, hur långa namnen är i antal stavelser räknat och vilka längder som är vanligast för flick- respektive pojknamn.
5. **Namnens ursprung**, vilket ursprung namnen har och vilket århundrade de härstammar från sett i relation till de övriga punkterna.
6. **Frekvens**, vilka namn som är vanligast (och hur vanliga de är) vid olika tidpunkter, i olika församlingar m.m.
7. **Modevågor**, om det går att upptäcka några spår av modevågor i dels de fem vanligaste flick-/pojknamnen, dels alla namn med minst tio löpande förekomster.

Under varje punkt där det varit av intresse har jag gjort jämförelser med tillgängliga siffror från andra undersökningar. Det gäller siffrorna från Domkyrkoförsamlingen 50 år senare, hämtade från min tidigare uppsats, några landsbygdsförsamlingar utanför Göteborg under seklets början, mitt och slut, Brattös siffror över Bohuslän under 1700-talet och Utterströms över Stockholm 1612–1810. Även Kvilleruds undersökning berörs något.

I min undersökning har jag med 3 334 personer fördelade på elva tidsperioder och fem församlingar. Dessa siffror ska inte uppfattas som mått på den faktiska folkökningen eftersom inte alla barn finns med; det finns luckor i dopboken, alla församlingar är inte med alla år och bortfallet p.g.a. oläslighet är olika stort olika år. Jag har dessutom också tagit med namnen på barn som dött tidigt. Trots att siffrorna inte ska uppfattas som mått på antal födda kan man ändå se en stadig ökning av folkmängden under seklet. År 1780 inträffar den kraftigaste ökningen varefter kurvan

vänder nedåt igen. Denna stora ökning beror till största delen på en kraftig uppgång av antalet födda i Garnison, från 47 till 181 stycken. Även Kristine och, om man räknar in även de oläsliga, Amiralitetsförsamlingen, ökar men inte lika drastiskt. Jag vågar inte uttala mig om i hur hög grad dessa siffror avspeglar verkligheten, men denna topp år 1780 sätter spår i hela min undersökning och därför är den värd att uppmärksammas.

5.1. Namnrikedomen

Namnrikedomen under seklet blev svårare än jag hade väntat mig att komma underfund med; det visade sig nämligen rätt omgående att namnrikedomen har ett nära samband med folkmängden. Till en stor del måste det också vara så. Det är ju inte helt ologiskt att namnförrådet ökar när antalet personer ökar. Inte mindre logiskt är det att namnförrådet inte ökar i samma takt som befolkningen. Ju fler som föds desto mer minskar sannolikheten att någon ska få ett namn som inte någon annan redan har. Vad jag skulle ta reda på var alltså vilka förändringar i namnförrådet som inte kunde förklaras av folkmängden. Här fick jag hjälp av Brattö (1992) som hade beräknat namnrikedomen på sitt material och därtill använt flera olika metoder som han därefter analyserat. Ingen av dem är tillräckligt pålitlig var för sig men med hjälp av flera kan man ändå skönja förändringar i namnrikedomen.

De siffror som Brattö har använt sig av är:

- **antalet personer/lexikaliskt namn** eller, om man vänder på det, hur många bärare varje lexikaliskt namn har (ju högre siffra desto fattigare namnförråd)
- **det antal lexikaliska namn som tillsammans bildar den övre halvan av den totala mängden löpande namn** (ju färre namn desto fattigare namnförråd)
- **antalet engångsnamn** (ju fler desto rikare namnförråd).

I hans material kan man av denna sammanställning se att namnförrådet blir avsevärt fattigare under hela perioden 1300–1700. Orsaken till detta ser han framför allt i övergången från ett namnsystem (det hedniska) till ett annat (det kristna), där en enorm mängd namn har trängts undan från det hedniska namnsystemet.

En annan siffra man kan använda sig av är **antal löpande**

namn/lexikaliskt, dvs. hur många gånger varje lexikaliskt namn förekommer. Den sammanfaller med antalet personer/lexikaliskt namn när varje person bara har ett namn. Jag har kastat ett öga även på detta tal men funnit att det inte ger några stora resultatmässiga skillnader gentemot antal personer/lexikaliskt namn. (Dem jag kunnat se har jag kommenterat nedan.) Eftersom jag föredrar att följa Brattö nedan har jag använt hans nyckeltal för att komma fram till en slutsats, men jag har tagit med även antal löpande namn/lexikaliskt i tabellen nedan för jämförelsens skull. Jag har också använt denna siffra då och då i de fortsatta kapitlen som ett visst mått på namnrikiedom.

5.1.1. Namnrikiedom i allmänhet

Tabell 1: Olika mått på namnrikiedom

År	Löp. namn	Lex. namn	Antal pers.	1. Antal pers. /lex. namn	2. Halva namnmängden	3. Antal engångsnamn	4. Löp./lex. namn
1700	166	75	141	1,88	14	45	2,21
1710	137	65	108	1,66	13	41	2,11
1720	166	77	127	1,65	14	49	2,16
1730	256	94	210	2,23	15	57	2,72
1740	238	98	180	1,83	15	56	2,45
1750	338	105	262	2,5	15	55	3,2
1760	349	118	253	2,14	18	61	2,96
1770	643	157	449	2,86	14	79	4,1
1780	892	150	612	4,08	13	67	5,95
1790	759	126	501	3,98	11	51	6,14
1800	753	157	491	3,13	13	77	4,85

Ovanstående siffror gav inte så mycket som jag hade hoppats, men några vaga tendenser går i alla fall att urskilja. I spalten med antal personer/lexikaliskt namn ser man att namnförrådet var som fattigast år 1780. Detta år var visserligen antalet personer också högst men tittar man i spalten över lexikaliska namn och jämför 1780 års siffra med folkmängden och åren innan ser man att folkmängden det året ökar medan antalet lexikaliska namn faktiskt minskar. Den övriga variationen i spalten antal personer/lexikaliskt namn hänger troligen ihop med variationen i folkmängden. Siffrorna från de båda andra faktorerna; det antal lexikaliska namn som täckte den övre halvan av namnmängden och antal engångsnamn; kan jag inte se några som helst tendenser i.

Variationerna är för små för att man ska kunna säga att det rör sig om förändringar i namnrikedomen.

Innan jag helt ger upp har jag gjort ett till försök med siffran antal personer/lexikaliskt namn. Problemet med denna siffra är att den är väldigt bunden till folkmängden och det är svårt att bedöma vilka förändringar som beror på folkmängden och vilka som kan bero på förändringar i namnrikedomen. För att i möjligaste mån undvika detta problem har jag ritat kurvor över folkmängden och antal personer /lexikaliskt namn och sedan jämfört kurvorna. (Dessa kurvor skulle ha infogats här om bara min dator hade klarat av att konstruera dem. Är det ändå någon som vill se dem finns alla nödvändiga siffror ovan och i bilaga 1.) Där den sistnämnda kurvan avviker från den förra torde det bero på en förändring i namnrikedomen. Kurvorna blev som väntat mycket lika, men det finns några små skillnader. År 1740 har kurvan över befolkningen en mindre topp medan motsvarande kurva för antalet personer/lexikaliskt namn går nedåt. Detta skulle kunna tyda på en högre namnrikedom det året än omkringliggande år. Även år 1790 avviker, om än inte lika mycket. Kurvan för antal personer går ganska kraftigt nedåt till detta år medan den andra kurvan rör sig knappt märkbart nedåt. Här kan man då märka en ökad namnfattigdom, kanske som en följd av den kraftiga befolkningstillväxten 1780. Båda dessa avvikelser syns faktiskt i siffrorna för antal personer/lexikaliskt namn om man tittar noga, särskilt den 1740. Såväl 1740 som 1790 syns också i kolumnen över antal löpande namn/lexikaliskt och här är faktiskt 1790 tydligast. Detta år är siffran i denna kolumn högst medan den för antal personer/lexikaliskt namn är högst 1780. I övrigt kan man inte upptäcka några anmärkningsvärda skillnader mellan de båda kolumnerna.

Sammanfattningsvis skulle jag vilja bedöma siffrorna och kurvorna som ett tecken på att Göteborg har en förhållandevis stabil namnrikedom. Namnförrådet blir fattigare men det sker i ganska långsam takt och beror till största delen på att folkmängden ökar. 1740 är namnrikedomen förhållandevis stor och 1780–90 förhållandevis liten, men det verkar inte röra sig om några utvecklingstendenser. Vill man hitta klarare skillnader på det här området får man försöka med att jämföra delar av materialet med varandra och det har jag försökt göra nedan med att jämföra flicknamn och pojknamn.

5.1.2. Skillnader i namnrikedom mellan flick- och pojknamn

Tabell 2: *Namnrikedomen hos flicknamn/pojknamn*

År	Antal löp. namn		Antal lex. namn		1. Antal pers./ lex. namn		2. Halva namnmängden		3. Antal engångsnamn	
	F	M	F	M	F	M	F	M	F	M
1700	92	74	37	38	1,97	1,79	5	9	21	24
1710	65	72	25	40	1,88	1,53	4	9	14	27
1720	85	81	31	46	1,90	1,48	4	10	18	31
1730	124	132	41	53	2,37	2,13	6	9	24	33
1740	132	106	46	52	2,07	1,63	5	10	24	52
1750	186	152	47	58	2,74	2,29	5	10	22	33
1760	197	152	56	62	2,39	1,92	7	11	27	34
1770	325	318	71	86	2,83	2,88	5	9	35	44
1780	484	408	70	80	4,2	3,98	5	8	32	35
1790	438	323	65	61	4,12	3,84	5	6	27	24
1800	409	352	78	79	3,22	3,03	6	7	39	38

Antal personer fick tyvärr inte plats här. Alla siffror finns dock i bilaga 1. Siffrorna över antal löpande namn/lexikaliskt uppvisade inga skillnader gentemot de andra och har därför utelämnats här.

Här blir bilden mer nyanserad. Den nedgång av namnrikedomen som inträffade år 1780–90 syns här hos båda könen. Om man tittar i kolumnen över de lexikaliska namnen tycks nedgången gälla pojknamn i högre grad än flicknamn. De lexikaliska flicknamnen rör sig knappt trots den rätt så kraftiga folkökningen, pojknamnen blir däremot betydligt färre. Tittar man på antalet personer/lexikaliskt namn syns en tydlig svacka år 1740, samma som syntes på de gemensamma siffrorna ovan. Fler skillnader mellan könen syns redan i siffrorna för lexikaliska namn. Pojknamnen är nämligen fler överallt utom år 1790. Även siffrorna för antal personer/lexikaliskt namn uppvisar skillnader. Här har pojknamnen lägre siffror överallt utom år 1770. Pojknamnen behöver också betydligt fler, i många fall dubbelt så många, namn för att täcka 50% av alla namnförekomster och har fler engångsnamn alla år utom 1770 och 1790–1800. Svackan 1740 ger här utslag på pojknamnen som det året har avsevärt fler engångsnamn än de omkringliggande åren. Det bör alltså vara en mängd manliga engångsnamn som drar upp namnrikedomen det året.

Av vad jag kan döma är det tydligt att pojkarna har ett rikare namnförråd än flickorna. Detta märks på alla de använda nyckeltalen. Pojknamnen har lägre antal personer/lexikaliskt namn, behöver fler namn för att få ihop till halva namnmängden och har fler engångsnamn. En tänkbar orsak till detta är att pojknamnen är mindre utsatta för modevägor

och därför dels har färre populära namn, dels har fler ovanliga namn som håller sig kvar i namnförrådet. Att flicknamnen är mer utsatta för modevågor kommer jag att visa fler exempel på framöver.

5.2. Flernamnsbruket

Enligt Otterbjörk var det under 1700-talet som flernamnsbruket slog igenom på allvar bland präster och borgare. Det sker också här en klar och stadig ökning av andelen dubbla namn under seklet men utvecklingen går ganska sakta. Från att personer med dubbla namn utgjort 18% av barnen år 1700 ökar siffran till 29% år 1750 och 53% år 1800. 50 år senare är den uppe i hela 76%. Detta kan också mätas i **antal (löpande) namn/person** och då blir siffrorna för seklets början 1,18 namn/person, vid seklets mitt 1,29 och vid dess slut 1,55. 1850 är den uppe i 2,0 (här finns det dock en del tredubbla namn som drar upp statistiken). Det är framför allt flicknamnen som tar till sig nymodigheterna. De har vid seklets början 76% av alla dubbla namn och även om denna andel har minskat under seklet har de fortfarande en liten majoritet vid seklets slut (58%). Där verkar fördelningen stabiliseras, för 1850 har siffran bara minskat med några få procent (till 54%).

De **tredubbla** namnen för en anonym tillvaro hela seklet. Endast sju personer (fyra flickor och tre pojkar) av totalt 3 334, födda 1770 och framåt, har tredubbla namn. 1850 är det hela 42 st. (23 flickor och 19 pojkar) av 354, dvs. 12% av alla personer. Ingen med fler namn än tre förekommer.

Om man jämför **församlingarna** sinsemellan så ligger den totala andelen dubbla namn på mellan 20 och 54% med den lägsta siffran i Hospitalsförsamlingen och den högsta i Kristine. Hospitalsförsamlingen har också den största skillnaden mellan könen med hela 85% för de dubbla flicknamnen totalt. Fram till 1770 förekommer det där inga pojkar med dubbla namn överhuvudtaget. Det är svårt att säkert säga utifrån så små siffror, men den rimligaste anledningen är att det har med sociala skillnader att göra. De som var skrivna i Hospitalsförsamlingen var i regel fattiga och församlingen har, som jag redan nämnt, en påfallande hög barnadödlighet. Att Kristine församling har den högsta siffran beror säkerligen på att det är en tysk församling, eftersom flernamnsbruket var väl etablerat i Tyskland innan det spred sig till Sverige. Flickornas andel är här 62%. Siffran på antalet (löpande) namn/person totalt sett är i Hospitalsförsamlingen 1,2 och i Kristine 1,55.

En jämförelse med **landsbygden** visar att flernamnsbruket, liksom jag antagit, inte hade slagit igenom fullt så mycket som i staden. År 1700 har inte en enda av de 121 personerna ett dubbelt namn. 1750 har bruket börjat slå igenom, sju av 224 personer har ett dubbelt namn, ca 3%. 1800 har bruket nått 69 av 249 personer, eller 28%. Av de 69 är 41 flickor, en andel på 59%. Även här är alltså flicknamnen föregångare. Antalet namn/person har under seklet stigit från 1,0 till 1,3. Siffran för år 1800 kan jämföras med siffran för stadsförsamlingarna år 1750 och man kan därför anta att det tog ungefär ett halvsekel för flernamnsbruket att sprida sig ut på landsbygden. Landsbygdsförsamlingarna har inga tredubbla namn alls.

5.3. Sammansättning i dubbla namn

När det gäller de dubbla namnens sammansättning hade jag en hypotes om att det fanns vissa regler för hur namn får kombineras med varandra och att dessa regler var olika mellan könen. Detta visade sig stämma mycket bra. För att få mätbara siffror på det har jag delat upp namnen efter antal stavelser (något som jag fick nytta av också i nästa delkapitel). För detta ändamål har jag normaliserat namnen i vissa fall som jag beskrev i avsnitt 1.5.2. Sedan har jag delat in de dubbla namnen i grupper efter stavelseantalet i de ingående namnen och sett hur fördelningen blev. Alla siffror gäller lexikaliska dubbla namn, dvs. jag har bara räknat alla olika namnkombinationer. *Anna Maria* och *Anna Christina* t.ex. är två olika medan jag inte tagit hänsyn till de 54 löpande förekomsterna av *Anna Maria*. Till sist har jag också gjort jämförelser med Utterströms undersökning i Stockholm.

5.3.1. Sammansättningstyper totalt sett

Om man tittar på alla dubbla namn totalt sett är den vanligaste typen 2+2 stavelser; den strukturen har 26% av alla dubbla namn. Därefter följer 2+3 stavelser (15%) och vidare 3+3, 3+4, 1+2, 2+4, 4+3, 4+4 3+2, 2+1 och 1+3 stavelser. En tendens man kan märka redan här är att andranamnet sällan är stavelsemässigt kortare än förstanamnet. De personer som har en sådan kombination uppgår bara till 11%. Det går också att märka att namnen i kombinationer oftast har näraliggande stavelseantal. De kombinationer där det skiljer mer än en stavelse mellan de ingående

namnen uppgår tillsammans bara till 12%. Dessa tendenser gäller för båda könen, men till utsträckningen och i andra siffror är det en mycket ojämn fördelning mellan flick- och pojknamn.

5.3.2. Sammansättningstyper hos flick- respektive pojknamn

Tabell 3: Sammansättningstyper hos dubbla namn

Typ:	1+1	1+2	1+3	1+4	1+5	2+1	2+2	2+3	2+4	2+5
Kön:										
F							37	60	44	2
M	2	55	13		8	122		4		

Typ:	3+1	3+2	3+3	3+4	3+5	4+1	4+2	4+3	4+4	4+5
Kön:										
F		7	63	62	7		2	31	26	2
M	1	18	7	3		3				

Exempel på varje typ: (1+1) *Carl Frans*, (1+2) *Carl Fredric*, (1+3) *Hans Christian*, (2+1) *Johan Nils*, (2+2) *Eva Britta*, *Johan Jacob*, (2+3) *Anna Christina*, (2+4) *Sara Margaretha*, *Vincent Immanuel*, (2+5) *Anna Eleonora*, (3+1) *Johannes Jöns*, (3+2) *Maria Stina*, *Andreas Magnus*, (3+3) *Christina Ulrika*, *Christian Andreas*, (3+4) *Gustava Carolina*, *Johannes Nicolaus*, (3+5) *Beata Emerentia*, (4+2) *Catharina Barbro*, *Timotheus Gustaf*, (4+3) *Elisabeth Charlotta*, (4+4) *Juliana Dorothea*, (4+5) *Margareta Eleonora*. Det finns också ett exempel, som inte fick plats ovan, på kombinationen 5+3: *Eleonora Christina*.

Som synes i tabellen är fördelningen över de olika typerna mellan könen mycket ojämn. Flicknamnen har sin koncentration till 2+2/3/4, 3+3/4 och 4+3/4 och pojkar sin till 1+2, 2+2 och 3+2. Det finns inga kombinationer med enstaviga flicknamn alls (det finns faktiskt inte några enstaviga flicknamn överhuvudtaget, men det kommer jag till i nästa delkapitel) och mycket få med fyrstaviga pojknamn. Det ser med andra ord ut som om flicknamnen är längre än pojknamnen. Detta bekräftas om man räknar ut det totala stavelseantalet i kombinationerna. Det visar sig då att kombinationerna med flicknamn varierar mellan fyra och nio stavelser och de med pojknamn mellan två och sju stavelser. Antalet stavelser i snitt per kombination blir för flicknamnens del ca sex och för pojknamnens del ca fyra.

De pojknamnskombinationer som är vanliga är dessutom mycket vanligare än motsvarande för flicknamn. De dubbla pojknamnen totalt uppgår bara till 271 st., mot 344 flicknamn, men har så mycket som 122

st. på 2+2, vilket är hela 45%. Den vanligaste kombinationen bland flickor, 3+3, når bara upp till 18%. För pojknamnens del är det sedan ett stort hopp till den näst vanligaste typen, 1+2, som bara får 20%, vilket i och för sig ändå är vanligare än den vanligaste typen för flicknamnen. Flicknamnens näst vanligaste typ, 3+4, har bara ett belägg mindre och kommer därför också upp i 18%.

Vad beträffar tendensen att det första namnet är kortare än det andra så kan man inte märka någon större skillnad mellan könen. Undantagen uppgår hos flicknamnen till 12% och hos pojknamnen till 11%. Den andra tendensen som jag nämnde före tabellen, att det sällan skiljer mer än en stavelse mellan namnen som kombineras, uppvisar större skillnader mellan könen. Undantagen uppgår hos flicknamnen till hela 16% och hos pojknamnen till 8%. Boven i dramat för flicknamnens del är typen 2+4 som är mycket vanlig i namn som t.ex. *Anna Catharina*. För pojknamnens del står typen 1+3 för de flesta undantagen. Det är namn som t.ex. *Carl Christian*. Undantagen är ändå tillräckligt få för att jag ska våga betrakta dessa tendenser som tydliga.

De tredubbla namnen är för få för att man ska kunna dra några direkta slutsatser, men bland de sju som finns verkar det ändå gå att finna några tendenser. De fyra flickorna har två-, tre- och fyrstaviga namn och pojkarna endast två- och trestaviga. Det första namnet har aldrig fler stavelser än något av de andra och det andra har fler stavelser än det tredje bara i ett fall.

5.3.3. Sammansättning i dubbla namn i Utterströms material

Även Utterström har undersökt dubbelnamnens sammansättning i sitt material och hon har tydligt märkt av tendensen att förstanamnet inte gärna har fler stavelser än andranamnet. Hon kallar det **de växande ledens lag** eller **jämviktens lag**. Undantaget från denna är för mansnamnen bara 2,9%, något som ska jämföras med 11% för mitt material. Om de stockholmska namnen verkligen har färre undantag till den regeln eller om skillnaden beror på att vi har lite olika material tidsmässigt är svårt att säga. I Utterströms material är det framför allt kombinationerna 2+1 och 3+1, t.ex. *Anders Carl* och *Andreas Hans*, som utmärker sig bland undantagen för att kännas orytmiska och det tror Utterström beror på att man helst undviker stark slutledsbetoning. Övriga grupper bland undantagen upplevs inte lika orytmiska. Detta syns t.ex. på gruppen 3+2, t.ex. *Andreas Magnus*, vilket i mitt material är en ganska

stor grupp med 18 förekomster. Undantagen bland flicknamnen är 11,8% och det stämmer bra med mina 12%. För flicknamnens del är det kombinationerna 3+2 och 4+2 som verkar orytmiska och enligt Utterström främst sådana där andranamnet enligt lexikaliskt uttal har grav accent, t.ex. *Maria Stina*. Detta kan möjligen bero på att man har haft ”en helhetsaccent på de här kombinationerna och de då kan ha varit avsedda att användas som dubbelnamn vid tilltal” (1995:32). Sådana kombinationer där andranamnet i stället har akut accent, t.ex. *Cathrina Judit*, ger enligt Utterström inte samma intryck av dubbelnamn. Kombinationen 4+3, t.ex. *Catharina Charlotta*, ger däremot inte samma orytmiska intryck och det bekräftas av mitt material där 4+3 är ganska vanligt med 31 förekomster.

5.4. Namnens stavelseantal

I kapitlet ovan om de dubbla namnens sammansättning visade det sig att flickorna i snitt har längre namn än pojkarna och när vi tittar på de enskilda namnen visar sig samma tendens där. Även här har jag normaliserat namnen på det sätt jag beskrev i avsnitt 1.5.2 och sedan har jag delat upp namnen i grupper efter antal stavelser.

Tabell 4: *Lexikaliska namn indelade efter antal stavelser*

Antal stavelser:	1	2	3	4	5	Genomsnitt antal stav.
Kön:						
Flickor		59	64	43	5	2,97
Pojkar	28	140	43	12	1	2,21

Som synes ges flickorna helst trestaviga namn (37%), men också tvåstaviga (34%) och fyrstaviga (25%) är vanliga. Enstaviga namn förekommer överhuvudtaget inte. För pojkarna föredras tvåstaviga namn och dessa har en markant dominans med 62%. Även trestaviga (19%) och enstaviga (12%) går an.

Av fördelningen över de olika stavelsegrupperna ovan och genomsnittstalen för antal stavelser/namn ser man tydligt att flicknamnen är längre än pojknamnen. Även Kvillerud har nått denna slutsats på sitt mer nutida material. Han skriver att ett kvinnonamn i genomsnitt är nästan en

hel stavelse längre än ett mansnamn (1980[1964]:115). Han ger ingen tänkbar förklaring till skillnaden, men en tänkbar är flicknamnens **femininformer** i och med att dessa ofta innebär att flicknamnet blir en eller två stavelser längre än pojknamnet. För att se hur stor roll femininformer spelar har jag gjort en lista på de flicknamn som, enligt Otterbjörk (1979[1964]), är **moveringar**, dvs. är bildade på pojknamn. Det rör sig om endast 39 lexikaliska namn och av dessa är det långt ifrån alla som verkligen blivit längre. Det förekommer flera exempel med samma antal stavelser, t.ex. *Ebba*, bildat till *Ebbe* och många av de som är bildade till latinska former på -us, t.ex. *Augusta* av *Augustus*. Den senare typen ställer till lite problem eftersom flicknamnet, beroende på vilken form av pojknamnet man ska anse att det motsvarar, kan bli antingen lika långt eller 1–2 stavelser längre. *Gustava* är en stavelse längre än *Gustav* men lika långt som *Gustavus*, som det är bildat av. Det rör sig om åtta lexikaliska namn som kan flytta sig mellan lika många stavelser och en eller två mer än pojknamnet. Ett ytterligare namn kan flytta mellan en eller tre mer, *Carolina*, som kan jämföras med *Carolus* och *Carl*. Av de övriga kan några innebära en extra stavelse, t.ex. *Fredrika* till *Fredrik* och några andra två stavelser extra, t.ex. *Wilhelmina* till *Wilhelm*. Även om man räknar mot de kortare maskulina formerna uppgår det totala antalet löpande namn med minst en stavelse extra till mindre än 200 namn, vilket är mindre än 10% av det totala antalet flicknamn, så även om man inte får bortse från möjligheten har jag svårt att tro att denna lilla grupp står för hela eller ens den största delen av skillnaden i stavelselängd mot pojknamnen. Vad då skillnaden kan bero på är svårt att säga, men en viss roll spelar säkert traditionen. I det förkristna namnförrådet var det också där mycket sällsynt med enstaviga flicknamn. Pojkar kunde heta *Ulv*, *Sten* och *Björn* men om flickor skulle ha ett motsvarande namn blev det tvåstavigt, t.ex. *Ylva* eller *Ulva* till *Ulv*. Hypokorismer blev i regel tvåstaviga för båda könen, t.ex. Inge och Inga av t.ex. Ingjald och Ingiborg och Gunne och Gunna av t.ex. Gunbjörn och Gunhild. I dessa fall har båda könen en könsmarkerande slutvokal. Bara några få enstaviga flicknamn av typen *Sol* och *Liv* gick bra. Eftersom flicknamn av tradition alltså oftast var minst tvåstaviga kan det ha motverkat inlåning eller nyskapande av enstaviga namn. På senare tid har den traditionen dock släppt och vi har en rad enstaviga flicknamn som *Ann*, *Britt* och *Maj*. Ytterligare en sak som kan spela in är modet. Det ansågs fint för en flicka att ha ett långt namn medan det inte alls var lika nödvändigt för en pojke. Under vissa perioder, t.ex. namnbarocken på 1600-talet, var det dock populärt med långa namn, gärna latinska eller

grekiska, även för pojkar.

För att återvända till tabellen ovan kan jag konstatera att den slutsats jag drog i förra avsnittet, att de pojknamnstyper som är vanliga är mycket vanligare än de vanligaste flicknamnstyper, visade sig stämma såväl för dubbla som för stavelsegrupper. Här kan det vara intressant att även titta på de löpande namnen i varje stavelsegrupp och se om siffrorna fortfarande stämmer.

Tabell 5: Löpande namn indelade efter antal stavelser

Antal stavelser:	1	2	3	4	5	Totalt antal
Kön:						
Flickor		806	1 112	599	20	2 537
Pojkar	392	1 226	504	47	1	2 170

Någon större skillnad i procentsatserna blir det inte och rangordningen av grupperna är densamma. Den största flicknamnsgruppen, trestaviga, har stigit till 44% och den motsvarande pojknamsgruppen, tvåstaviga, har sjunkit till 56%. Härav kan man ana att det här gömmer sig en skillnad i hur vanliga namnen är i dessa grupper. Ett mått på detta är att se hur många gånger i snitt som varje lexikaliskt namn förekommer (antal löpande namn/lexikaliskt) och räknar man ut detta för de två ovannämnda grupperna visar sig en ganska stor skillnad. De trestaviga flicknamnen förekommer i snitt 17 gånger medan de tvåstaviga pojknamen bara förekommer nio gånger. Det verkar som gruppen med pojknamn har många olika namn som inte förekommer så många gånger var medan flicknamnsgruppen har motsatt tendens. Detta torde tyda på att pojknamen här har högre namnrikedom även om jag inte tänker gå grundligt in på att räkna ut denna här. Man kan också räkna ut det genomsnittliga antalet stavelser på det totala antalet namn, men det blir ingen större skillnad i siffrorna. Snittet för pojknamn sjunker visserligen från 2,2 till 2,1, men flicknamnens siffra är i stort sett konstant. Skillnaden i längd blir bara något lite större.

Sätter man in namnens stavelseantal i ett **kronologiskt perspektiv** får man inte fram några stora tendenser. För flickornas del verkar andelen trestaviga namn öka något på bekostnad av de fyrstaviga. Om någon tendens alls kan skönjas hos pojkar är det att de trestaviga ökar på bekostnad av de enstaviga. Det skulle kunna peka på en utjämning av antalet stavelser mellan könen men behöver inte alls göra det. Dessutom vet vi ju att antalet stavelser inte kommer att utjämnas eftersom Kvillerud,

som nämnt ovan, har konstaterat en tydlig längdskillnad i sitt material.

Granskar man **församlingarna** ser man tydligt att Hospitalsförsamlingen har betydligt högre andel tvåstaviga och lägre andel fyrstaviga flicknamn samt högre andel trestaviga och lägre andel tvåstaviga pojknamn än övriga församlingar. Att de långa flicknamnen är ovanligare där skulle kunna ha att göra med att den fattiga befolkningen där inte tyckt sig kunna använda de lite finare fyrstaviga namnen, men tendensen för pojkar är helt motsatt, de längre namnen föredras framför de kortare, och det kan jag inte se någon uppenbar förklaring till. Det troligaste är att föräldrarna genom att ge sina söner längre namn hoppades att de med hjälp av namnet skulle kunna avancera på den sociala stegen. Mönstret för namngivningen är dock antingen hämtat från flicknamnen eller överdrivet eftersom pojknamnen här är ovanligt långa jämfört med det övriga Göteborg. Bland de andra församlingarna kan man notera att Kristine, inte helt oväntat, har den lägsta andelen tvåstaviga och den högsta andelen fyrstaviga flicknamn samt den lägsta andelen enstaviga och den högsta andelen tvåstaviga pojknamn.

5.5. Namnens ursprung

När jag undersökte namnens ursprung tog jag hjälp av Otterbjörks *Svenska förnamn* (1979 [1964]), samt vid behov även *Våra namn* av Wallensteen & Brusewitz (1993), och noterade för varje namn dess ursprung, om formen ändrat sig och vilket år det första svenska belägget dyker upp. På grundval av denna information delade jag in namnen i ett antal olika grupper efter ursprung och satte sedan denna uppdelning i samband med de olika namnens frekvens i de olika församlingarna och vid de olika tidpunkterna. När det gäller namn som lånats in genom kristet inflytande har jag inte använt samma indelning som i kap. 4.2.1 eftersom jag här behövt gå grundligare tillväga och se på varje språk för sig. Jag har även undersökt om det finns något samband mellan namnens ursprung och deras placering i ett dubbelt namn eller antalet stavelser i dem.

5.5.1. Indelningen av namnen i grupper

Alla namnen kan indelas i några stora grupper efter ursprung: nordiska och svenska namn, grekiska, hebreiska, latinska och tyska samt övriga namn. Dessa kan sedan delas i mindre grupper efter vilken form namnet

har, men detta har jag inte gått så noga in på. Jag kommer dock att ta upp namnens form där det är av intresse (se vidare nedan, särskilt 5.5.5). De största grupperna är för båda könen hebreiska följt av grekiska namn. I dessa grupper finns ett mindre antal namn som är mycket vanliga, t.ex. *Johannes* (med formerna *Johan*, *Jöns* m.fl.), *Andreas*, *Anna* och *Catharina*. Namnrikedomen är alltså ganska låg i dessa grupper. De grupper som har flest lexikaliska namn är för flickornas del latinska namn, och för pojkarnas del tyska namn.

Tabell 6: *Antal namn i de olika ursprungsgrupperna**

Lexikaliska namn:

Grupp: Nordiska	Grekiska	Hebreiska	Latinska	Tyska
Flickor 20	29	29	44	28
Pojkar 37	37	46	32	66

Löpande namn:

Grupp: Nordiska	Grekiska	Hebreiska	Latinska	Tyska
Flickor 193	579	656	425	116
Pojkar 497	503	675	242	243

*Gruppen Övriga har inte tagits med ovan eftersom det är vanskligt att klumpa ihop namn av så många olika ursprung. Alla siffror finns dock i bilaga 3.

Om man tittar på de olika gruppernas andel av det totala antalet löpande namn visar det sig att de inlånade namnen tillsammans uppgår till hela 92% för flicknamnen och 77% för pojknamnen. Antalet olika nordiska namn är också betydligt större för pojknamn än för flicknamn. Flicknamn tycks om igen vara mer mottagliga för främmande impulser än pojknamn. Det märks också på att 1700-talets stora modevåg, de franska namnen, i någon mån har smugit sig in bland flicknamnsförrådet med ett etymologisk-grafiskt namn (*Lovisa* med dess fyra varianter) och 27 bärare medan det inte finns ett enda 1700-talsnamn bland pojkarna. Det finns ett pojknamn i fransk form, *Jean*, men det kom in redan på 1600-talet. Det behöver i och för sig inte betyda att det fick någon spridning före 1700-talet, men det finns inga namn som lånades in på 1700-talet och det är det som är poängen här. Nästa stora modevåg kommer från engelskan och slår inte igenom förrän på 1800-talet men ett par engelska former har faktiskt smugit sig in bland flicknamnen redan här: *Elizabeth* och *Fanny*.

De stora grupperna kan inbördes delas upp i mindre grupper efter hur de har förändrats sedan ursprunget. Det är t.ex. en majoritet av namnen i de flesta grupperna som har passerat ett annat språk och där förändrat formen och många har dessutom därefter fått en svensk form. Ett exempel kan vara namnet *Karin*. Detta namn är en svensk kortform för *Catharina*, som i sin tur har en latinsk form av ett från början grekiskt namn. Emellertid har jag sett mig tvungen att göra en ganska grov indelning för att inte få för små grupper och jag har i de flesta fall nedan endast tagit hänsyn till det yttersta ursprunget. Detta kan i en del fall ge en lite konstig bild när namnet passerat andra språk och förändrats mycket på vägen. Man tänker kanske inte på att ett namn som *Jöns* har grekiskt ursprung eftersom det är bildat till *Johannes* eller att *Charlotta* har nordiskt ursprung eftersom det ytterst är kommer av *Carl*. Denna uppdelning passar dock mitt syfte eftersom jag valt att utgå från namnens yttersta etymologiska ursprung.

Förutom de stora grupperna finns ett antal små grupper med namn av olika ursprung som jag har buntat ihop i en grupp med **övriga namn**. I denna grupp samsas för flicknamnens del, arameiska, arabiska, franska, gotiska, keltiska och persiska namn. Alla dessa grupper består bara av ett eller några få namn. Arameiska är bara *Maria*, *Mariken* (som är bildat till *Maria*) och *Martha*, det enda gotiska namnet är *Amalia*, de arabiska utgörs av *Eleonora* och kortformen *Nora*, de keltiska är *Birgitta* med dess varianter (*Brigitta*, *Britta* m.fl.) och de persiska *Margareta* och den kortare formen *Marit*. Helt franskt är egentligen bara *Louvisa* (av fra. *Louise*) med dess varianter, men ytterligare några namn har fransk form: *Antoinette*, *Jannette*, *Jaquette*, *Henrietta* och *Emelie*. Ingendera är särskilt vanligt. De franska namnen är anmärkningsvärt få med tanke på att franska namn enligt Otterbjörk var så oerhört populära på 1700-talet (se 4.2.3). Att den här gruppen med namn av övrigt ursprung trots det ringa antalet namn lyckas nå upp till en bit över 300 förekomster beror helt och hållet på det mycket vanliga namnet *Maria* som själv står för 282 förekomster. Pojknamnen har inget populärt namn i gruppen med övriga namn och eftersom inget av namnen förekommer mer än två gånger är det en mycket liten grupp. Här finns ett namn av arameiskt ursprung, *Tomas*, och ett av engelskt, *Edmund*, vidare två ryska, *Waldemar* och *Wolmer*, och ett vendiskt, *Svante*.

5.5.2. Namn som fattas i Otterbjörk

Några få namn stod inte att finna i Otterbjörk och dem har jag försökt analysera med hjälp av andra källor. De flicknamn det gäller är: *Cedonia*, *Apollonia*, *Cornenia*, *Frenschen*, *Hadda*, *Columbina*, *Nordinna* och *Emerentia*. Pojknamnen är: *Renatus*, *Wassilius*, *Ephraim*, *Elieser*, *Jobst*, *Winand*, *Erdman*, *Timotheus*, *Jannas* och *Coecilius*.

Om vi börjar med flicknamnen har jag vågat mig på att placera *Cedonia* i gruppen latinska namn, p.g.a. formen. *Apollonia* är en moving (dvs. femininform) till *Apollon*, som ju bekant var en grekisk gud, och namnet bör därför ha grekiskt ursprung. *Cornenia* är med all sannolikhet en form av *Cornelia*, eller t.o.m. en felskrivning av detta, och jag har därför placerat det i gruppen latinska namn. *Frenschen* har jag p.g.a. den tyska klangen placerat i gruppen tyska namn, men det kan hända att endast formen är tysk och ursprunget något annat. *Hadda* bör vara en form av *Hedda*, kortform till *Hedvig*, och står därför i den tyska gruppen. *Columbina* är en femininform av *Columbus* som har latinskt ursprung. *Nordinna* har också en tydlig femininändelse, men om det är bildat på ett mansnamn och vad detta i så fall skulle vara är höljt i dunkel. Troligen är det en nybildning. *Emerentia*, slutligen, omnämns endast i Otterbjörk som ett gammalt helgonnamn. Det är enligt uppgift från min handledare en moving till det latinska *Emerentius*.

Renatus har en latinsk ändelse och bör vara av samma ursprung som den feminina formen *Renata*, d.v.s. latinskt. *Wassilius* har jag också placerat bland de latinska namnen p.g.a. den latinska formen, men det ger ingen garanti för ett latinskt ursprung. *Ephraim* har jag hittat i Våra namn (Wallenstein & Brusewitz, 1993) och därigenom kunnat placera bland de hebreiska namnen. *Elieser*, *Jobst*, *Winand* och *Erdman* har jag p.g.a. den tyska "klangen" och det faktum att samtliga endast förekommer i den tyska församlingen Kristine, placerat bland de tyska namnen. *Jannas* är troligen en kortform för *Johannes* liksom det feminina *Janna* är bildat till *Johanna*, och jag har därför antagit ett grekiskt ursprung. *Coecilius* är rimligen liksom den feminina formen *Cecilia* av latinskt ursprung. *Timotheus*, slutligen, finns med i Våra namn under *Tim* och omnämns som namnet på Paulus följeslagare. Jag har därför placerat det under hebreiska namn, trots den latinska formen.

Ytterligare några namn fanns inte med i Otterbjörk men de var lättare att identifiera med sidoförmer av samma ursprung. *Ingria* och *Ingry* är således identifierbara som sidoförmer till *Ingrid* (det förstnämnda kan dock vara en felskrivning), *Mågdalena* är samma namn som *Magdalena*

och *Coecilia*, *Corcilia* och *Caecilia* sidoformer till *Cecilia*. Bland pojknamnen finner vi *Andrig* som kan vara en felskrivning för *Andris* och i den formen är lätt identifierbar som en kortform för *Andreas*, *Stepan* som troligen tappat sitt h (f-ljudet stavades ofta med ph), *Marting* som måste vara en form av *Martin* samt *Olåf* och *Olåp* som är sidoformer av *Olof*. Det sistnämnda namnet, *Olåp*, förtjänar en särskild kommentar p.g.a. sin märkliga stavning med ett isländskt ”þorn”. Det kan naturligtvis vara en felskrivning men bokstaven var tillräckligt tydlig för att jag skulle anse det otroligt. Varken ett b eller ett p skulle passa särskilt bra in i sammanhanget heller. Kanske är det isländska föräldrar som fått prästen att använda denna stavning.

5.5.3. Tidsperspektivet

5.5.3.1. De nordiska namnen

Om man tittar på andelen löpande nordiska och inlånade namn över seklet så finns det en svag tendens till en minskning av andelen nordiska namn fram till mitten av seklet och därifrån en ökning så att det år 1800 för båda könen finns fler nordiska namn än år 1700. Pojknamnens kurva vänder först. Den går ner från 19% till 15% år 1740 och går sedan upp till 34% år 1790 för att åter gå ner och landa på 25% år 1800. Flicknamnen minskar sin andel från 11% till 2% redan 1710. Sedan ökar den till 6% och ligger kvar till 1780 då den börjar öka och 1800 är den uppe i 15%. Flicknamnens högsta andel når alltså upp till samma siffra som pojknamnens lägsta andel. Den största ökningen av nordiska namn inträffar för båda könen 1790–1800. En snabb titt på 1850 avslöjar att andelen minskar igen men inte med mer än några få procentenheter, ner till 21% för pojknamnen och till 9% för flicknamnen. Det mest intressanta den granskningen avslöjar är att det inte är riktigt samma nordiska namn som är populära år 1850 som under 1700-talet. Detta tycks särskilt gälla flicknamnen där namn som *Bothilda*, *Gerda*, *Helga*, *Hilda*, *Hilma*, *Hulda* och *Swanhilda* har dykt upp och ersatt alla de gamla namnen utom *Carolina* och *Gustafva*. ”Nya” pojknamn är *Bror*, *Elof*, *Frithiof*, *Harald*, *Hjalmar* och *Knut*. Här syns alltså påverkan av Tegnér’s Frithiofs saga och Björners Kämpadater i form av *Frithiof* och *Hjalmar*. Av de ”gamla” finns *Arvid*, *Birger*, *Carl*, *Eric*, *Gustaf*, *Olof* och *Sven* kvar men alla utom

Carl är ganska ovanliga. Det ska också poängteras att det överhuvudtaget är mycket beroende på några få namn hur hög andelen nordiska namn blir. Det är mycket tydligt bland pojknamnen även under 1700-talet. *Carl* leder ligan med 163 förekomster och *Erik*, som är näst vanligast, når bara upp i tio. De olika varianterna av *Arvid* (även *Arfwid*, *Arfvid* och *Arwid*) når tillsammans upp i sju och av de övriga har ingen mer än tre. Att just *Carl* är så vanligt beror tveklöst på att det burits av en rad kungar, av vilka några levtt ganska nyligen. Tendensen är inte lika tydlig hos flicknamnen. Inget namn har en så hög frekvens som *Carl* och skillnaderna blir därför mindre tydliga. Det vanligaste flicknamnet är *Ingrid* med 40 förekomster, följt av *Charlotta* och *Carolina* på 37 och 34. De två sistnämnda namnen ser kanske inte så nordiska ut men båda kommer ytterst av det nordiska mansnamnet *Carl*. *Carolina* är en svensk femininbildning till *Carolus*, som är den latinska formen för *Carl* och *Charlotta* är den svenska formen av franska *Charlotte*, en femininform av franska *Charles* som också kommer av *Carl*.

Hur är det då med **landsbygden**? Eftersom nymodigheter i första hand sprids från städerna skulle man vänta sig att andelen nordiska namn är betydligt högre på landsbygden. Detta visar sig stämna bra för pojknamnen som har en andel på knappt 40% medan flicknamnen ligger på endast drygt 10%. Antalet lexikaliska nordiska flicknamn är bara hälften så stort som antalet lexikaliska pojknamn och det totala antalet löpande nordiska flicknamn bara drygt en tredjedel av det totala antalet löpande nordiska pojknamn. Bland pojknamnen är framför allt *Carl*, *Sven* och olika varianter av *Olof* (*Oluf*, *Olaus*, *Ola*) vanliga och bland flicknamnen framför allt *Ingeborg* och *Ingrid* med varianter (*Ingebor*, *Ingiborg*, *Ingri*) samt *Olena*.

5.5.3.2. De inlånade namnen

För många av namnen nämner Otterbjörk ett första svenska belägg och med hjälp av detta har jag sorterat namnen efter vilket sekel de kom in i svenskan. Sedan har jag jämfört ursprungsgrupp med första belägg för att se om det går att urskilja några modevågor. Här har jag tittat på såväl antalet lexikaliska namn från varje sekel som det totala antalet löpande namn och hur många gånger varje lexikaliskt namn förekommer i snitt (antal löpande namn/lexikaliskt), det sista för att ge en fingervisning om hur vanliga namnen i en viss grupp är. Innan jag fortsätter ska jag påpeka att namnens första belägg, bara är just ett första belägg och inte säger

något om när namnen var vanliga. Namnet kan ha förekommit sporadiskt mycket länge innan det blev populärt eller t.o.m. försvunnit under en tid däremellan och sedan lånats in igen. Det kan också hända att ett namn har förekommit en ganska lång tid innan det första belägget, beroende på att det inte funnits med i det material Otterbjörk har använt. Detta gäller framför allt namn ur den fornnordiska namnfloran, t.ex. *Olof* har sitt första belägg ca 1400 medan smeknamnet *Olle* finns redan 1312. Det säger sig ju självt att smeknamnet knappast kan vara äldre än det namn det är bildat av. Ett annat exempel är *Arve*, belagt först 1619.

De namn som har en notering om första belägg är 87 lexikaliska flicknamn och 126 lexikaliska pojknamn. Det motsvarar 1 802 löpande flicknamn och 1 556 löpande pojknamn. Det är knappt 2/3 av alla namn och även om de som saknar första belägg i många fall är sidoflexer till namn som har första belägg så skulle de tillsammans inplacerade på rätt sekel kunna ändra bilden av inlåningen genom seklerna ganska mycket. Resultaten nedan bör alltså tas med en liten nypa salt.

Det sekel då den största andelen lexikaliska **flicknamn** av de med ett första belägg lånades in var 1600-talet och de största grupperna var latinska och tyska namn. Under de tidigare seklen blir antalet inlånade lexikaliska namn som finns kvar på 1700-talet successivt mindre ju längre bakåt man kommer. Märkligt nog gäller det omvända om man tittar på antalet löpande namn/lexikaliskt. Där har 1600-talet en av de lägsta siffrorna och den blir högre bakåt i tiden ända till 1100-talet där också det totala antalet löpande namn är som störst. De vanligaste namnen är alltså förhållandevis gamla. De från 1100-talet förekommer i snitt 92 gånger var medan de från 1600-talet bara når upp till tio gånger. En förklaring till detta är naturligtvis att de gamla namnen är de som har överlevt genom seklerna. De är därför de är ganska vanliga var för sig, men inte så många sammanlagt. Det ringa antalet beror på att de mindre vanliga namnen helt enkelt har hunnit försvinna ur namnförrådet. 1600-talet har många relativt ovanliga namn som i sin tur troligen kommer att försvinna ur namnförrådet så småningom. Bland namnen från 1100-talet hittar man både *Catharina* och *Christina*, 1700-talets tredje och fjärde vanligaste namn, och *Cecilia*, *Helena* och *Margareta* som inte heller tillhör de ovanliga namnen. Namnen kommer framför allt från latin och grekiska. 1200-talet har sex lexikaliska namn som i snitt förekommer 70 gånger var. Detta bärs till största delen upp av namnen *Elisabeth* och *Anna*, sjätte och första på listan över de vanligaste namnen under 1700-talet, samt *Birgitta*. Namnen har latinskt, hebreiskt, tyskt och keltiskt ursprung. De intressantaste är namnen som kom in under 1700-talet (det sista 1788).

Det är ett tyskt, en nordisk movering, ett grekiskt samt fyra latinska namn, varav ett i fransk form och ett i engelsk, i nämnd ordning *Emma, Olena, Antoinette, Emelie, Fanny, Antonia* och *Paulina*.

Av de lexikaliska **pojknamn** som finns kvar under 1700-talet lånades den största andelen in under 1200-talet, helt olikt flicknamnen. De största grupperna var hebreiska och tyska namn. De namn som lånades in före 1200-talet och fortfarande finns kvar på 1700-talet är ganska få (nämns kan bl.a. *Jacob, Magnus* och *Johannes*) och sedan minskar antalet successivt sekel för sekel. Antalet löpande namn är dock störst under 1300-talet, (dvs. de namn som lånades in detta sekel är ganska vanliga på 1700-talet) och näst störst för de runsvenska namnen. Antalet löpande namn/lexikaliskt är högst för de runsvenska namnen, 70, och minskar sedan drastiskt till sex på 1200-talet. Nästa sekel ökar den till 15 men går sedan ner till fem och på 1600-talet är siffran nere i fyra. Att siffran är så hög för de runsvenska namnen kan till viss del förklaras av de på 1700-talet mycket vanliga namnen *Carl* och *Johan* som är belagda redan då. 1300-talets relativt sett höga siffra gömmer vanliga namn som *Andreas* och *Anders*, fjärde och sjunde vanligaste pojknamn under 1700-talet. Det sist inkomna namnet är *Ferdinand* från 1691.

Om man här jämför med flicknamnen ser man att antalet löpande namn/lexikaliskt har ett annat intervall, flicknamnen förekommer i snitt mellan tio och 92 gånger medan pojknamnen bara förekommer mellan fyra och 70 gånger. Den högsta siffran ligger inte heller på samma tidsperioder, 1100-talet för flicknamn och runsvensk tid för pojknamn, även om den är tidig i båda fallen. Störst skillnad är det på frågan vilket sekel flest andel lexikaliska sekel är hämtade, 1600-talet för flicknamnens del och 1200-talet för pojknamnens del. Av allt detta kan man dra slutsatsen att de vanliga pojknamnen inte är lika vanliga som de vanliga flicknamnen någonstans, i synnerhet inte i de tidiga grupperna, och att de vanliga namnen inte kommer från samma sekel för pojknamn och flicknamn.

Bland pojknamnen finns det några som behöver kommenteras speciellt av olika anledningar. Ett nordiskt namn, *Gunne*, som förekommer år 1770 i Domkyrkoförsamlingen, uppges av Otterbjörk finnas i runsvenska, men sedan försvinna för att återkomma först 1888. Helt utdött har det alltså inte varit under den tiden. Ett annat märkligt fall är en pojke som heter *Ingo* (Domkyrkoförsamlingen 1780). Detta namn har, enligt Otterbjörk, sitt första belegg 1823. Antingen är det här frågan om en felskrivning för *Inge* eller så har namnet förekommit tidigare än Otterbjörk vetat om. Det tredje namnet är *Olaf* som i den formen uppges vara inlånat från Norge

och har belagts av Otterbjörk första gången 1873. Här förekommer det i Amiralitetsförsamlingen 1750 och är väl antingen en felskrivning för *Olof* eller en form som förekommer på västkusten som Otterbjörk inte har lagt märke till. Det kan naturligtvis också röra sig om en son till norska föräldrar. Som jag nämnde förut (under rubriken ovan) ska man inte fästa sig alltför mycket vid Otterbjörks första belägg men det kan ändå vara intressant att notera att hans uppgifter faktiskt inte alltid stämmer med mina.

5.5.4. Ursprung och församling

Det kan också vara intressant att undersöka om det finns några skillnader i vilka ursprungsgrupper som är vanliga i olika församlingar. Detta ger mest en vink om vilka typer av namn olika sociala klasser föredrog. Jag har här inte räknat ut några absoluta siffror utan bara tittat på de allmänna tendenserna.

En titt på **flicknamnen** visar att det inte finns några stora skillnader. De grupper som är vanligast är i alla församlingar hebreiska och grekiska namn, hebreiska i förstaposition och grekiska i andraposition (om namnens positioner, se även avsnitt 5.5.5). De ovanligaste grupperna är tyska i alla positioner och nordiska i andraposition. Nordiska namn har sin högsta andel i Hospitalsförsamlingen och sin lägsta i Kristine. Grekiska har sin högsta i Kristine och sin lägsta i Hospitalsförsamlingen, hebreiska har sin högsta andel i Amiralitetsförsamlingen och Hospitalsförsamlingen och sin lägsta i Domkyrkoförsamlingen, latinska namn är mycket jämna överlag och tyska har högst andel i Domkyrkoförsamlingen och lägst i Hospitalsförsamlingen. Det enda man egentligen kan säga något om här är de nordiska namnen. Att de är flest i Hospitalsförsamlingen kan bero på att de nordiska namnen ofta betraktades som lite lantliga och därför mest kom att brukas av de lägre samhällsklasserna. Att de har lägst andel i Kristine är inte heller konstigt eftersom den församlingen främst bestod av inflyttade tyskar och dessa inte hade någon tradition för nordiska namn. De tyska namnen borde följaktligen vara vanligast i Kristine och det är lite oväntat att de inte är det, men skillnaderna är också ganska små.

Pojknamnen uppvisar inte samma likartade mönster. Hebreiska namn är vanligast som förstanamn och tyska namn som andranamn i alla församlingar utom Hospitalsförsamlingen. Där är grekiska vanligast både som förstanamn och andranamn. Det ska dock tilläggas att marginalerna

inte är särskilt stora, Hospitalsförsamlingen innehåller nämligen inte fler än sju andranamn totalt. Ovanligast där är i alla positioner tyska namn. Nordiska namn har sin högsta andel i Domkyrkoförsamlingen och sin lägsta i Kristine. Grekiska namn har högst andel i Hospitalsförsamlingen och lägst i Kristine, hebreiska högst i Kristine och lägst i Amiralitetsförsamlingen, latinska högst i Hospitalsförsamlingen och lägst i Domkyrkoförsamlingen, samt tyska högst i Kristine och lägst i Hospitalsförsamlingen. Här har de tyska namnen sin högsta andel i Kristine som väntat (även om det inte stämde för flicknamnen) och i Kristine har också de nordiska namnen sin lägsta andel, precis som för flicknamnen. De nordiska namnen har dock sin högsta andel i Domkyrkoförsamlingen, i stället som för flicknamnen i Hospitalsförsamlingen. Skillnaden är dessutom ganska stor och kan inte bortförklaras av för små marginaler. Kanske kan man tolka det så att pojknamnen i samhällets lägre skikt var mer lättpåverkade av mode än de andra pojknamnen och därför inte höll fast vid det gamla nordiska namnskicket i samma utsträckning som i de andra församlingarna.

5.5.5. Namnens position i sammansatta namn jämfört med ursprung

Om vi övergår till att titta på namnens positioner totalt sett i de olika ursprungsgrupperna kan man faktiskt finna vissa mönster. Här har jag, förutom att dela namnen efter ursprung, även delat upp dem efter form; framför allt har jag avskilt dem som har en ”genuin” form, dvs. som inte har förändrat formen alls. (Se även bilaga 3.)

Om vi börjar med **flicknamnen** blir det snabbt tydligt att nordiska, genuina hebreiska och tyska namn inte ofta står i andraposition. Latinska namn däremot har en övervikt för andranamn, utom bland de namn som fått en svensk form, t.ex. Kerstin.

Pojknamnen följer i stort samma tendenser i det att nordiska och hebreiska namn oftast står i förstaposition, men när det gäller de tyska namnen gäller raka motsatsen. Tyska namn är den enda grupp där andraposition överväger och det med god marginal. Den genuina latinska gruppen har nästan lika många andranamnsbelägg som förstanamnsbelägg, men det beror till största delen på ett enda namn, *Magnus*, som är mycket vanligt i andraposition.

Skillnaden mellan könen ligger framför allt i de tyska namnen. De feminina sådana står oftast i förstaposition och de maskulina i andraposition. Den största förklaringen till denna skillnad ligger

förmodligen i ett enda etymologiskt namn, *Fredrik*. Detta namn har inte mindre än elva maskulina varianter och eftersom det är mycket frekvent i andraposition och har hela 75 sådana förekomster drar det naturligtvis upp siffran för hela kolumnen. Tar man bort dessa namn så visar det sig att något lite fler av de resterande tyska namnen föredrar förstaposition. Även den feminina motsvarigheten, *Frederica*, stör statistiken. Detta namn uppvisar förstaposition i 31 av 39 fall och drar därmed upp siffrorna för förstaposition. Utan detta namn är det mycket jämnt mellan de olika positionerna även om andraposition överväger något. Det är fortfarande en liten skillnad mellan könen men den är för liten för att det ska vara meningsfullt att försöka finna någon orsak till den.

5.5.6. Namnens ursprung och antal stavelser

Den ursprungsgrupp som har flest antal lexikaliska **flicknamn** är latinska namn. Inom gruppen har namn med fyra stavelser högst koncentration. Näst störst är de grekiska namnen men de har sin koncentration på två stavelser och den tredje gruppen, de hebreiska namnen, har flest namn med tre stavelser. De tyska och nordiska namnen har flest trestaviga namn.

Om man i stället tittar på **pojknamnen** är skillnaden påfallande. Alla ursprungsgrupper har här sin koncentration på tvåstaviga namn. Den största dominansen för tvåstavighet uppvisar de tyska namnen som också är den grupp som har flest lexikaliska namn. I andra hand kommer trestaviga namn utom för den grekiska gruppen som föredrar enstaviga. Den stora koncentrationen på tvåstaviga namn hänger rimligen ihop med att den stavelsegruppen är den största med god marginal för pojknamnen.

Går vi sedan över till att undersöka hur många löpande namn totalt som fördelar sig mellan stavelsegrupperna och ursprungsgrupperna så finner vi att mönstret för **flicknamnen** (om man nu kan tala om ett sådant) inte alls stämmer längre. Här har de grekiska namnen inte sin koncentration på två stavelser längre utan på fyra. Hebreiska har flyttat sin tyngdpunkt från tre- till tvåstaviga namn, latinska från fyr- till trestaviga och nordiska från två- till trestaviga. Bara tyska har kvar sin tyngdpunkt på de trestaviga namnen. Delar man namnen efter position kan man se att nordiska namn oftast står i förstaposition, liksom grekiska, hebreiska och tyska namn. Latinska står oftast i andraposition utom för fyrstaviga namn.

Hos **pojknamnen** tycks mönstren fortfarande stämma: alla grupper har sin koncentration på tvåstaviga namn. Om man däremot delar upp

namnen efter olika positioner i sammansatta namn blir bilden lite annorlunda. Nordiska namn visar en klar dominans i förstaposition, särskilt för enstaviga men även för tvåstaviga namn. Grekiska och hebreiska ligger kvar på tvåstaviga namn, särskilt i förstaposition. Latinska har den högsta summan i enstaviga namn i förstaposition och tyska i tvåstaviga namn i andraposition. Den slutsats man möjligen kan dra av dessa jämförelser är att även om ett språk har en klar majoritet för en viss stavelsegrupp eller en viss position för namnen så har detta ingen märkbar koppling till vilka namn som blir populära.

5.6. Frekvens

I analysen av namnens frekvens har jag enbart tittat på enskilda namn och inte alls berört hela dopnamn. Bilaga 2 innehåller dock en lista över alla dopnamn med antal förekomster för den som är intresserad.

5.6.1. Frekvens totalt sett

Flicknamnen består av 170 st. lexikaliska och totalt 2 537 löpande namn. Det ger en snittsiffra på 15 löpande namn/lexikaliskt. De fem vanligaste namnen täcker 47% av alla flicknamn och de tio vanligaste 61%. De 20 vanligaste täcker 77% och de 30 vanligaste 84%. 90% av namnmaterialet delar 43 st. namn på. De återstående 127 namnen, vilket är 75% av alla lexikaliska namn, har tillsammans bara 10% av alla förekomster. De fem vanligaste namnen totalt sett är: *Anna*, *Maria*, *Christina*, *Catharina* och *Johanna*.

Utöver detta kan man dela in namnen efter position i första och andranamn (mellan- och tredjenamn tar jag inte med här p.g.a. deras ringa antal). Då får man en lite annorlunda bild av de vanligaste namnen. Överst på listan över förstanamn ligger fortfarande *Anna*. Detta namn förekommer 352 gånger som förstanamn och endast två (!) gånger som andranamn. *Maria* är fortfarande det näst vanligaste namnet och denna gång i båda listorna med 154 förekomster som förstanamn och 128 som andranamn. Det vanligaste namnet i andranamnsspalten är *Christina* med 142 förekomster och det är vanligt även som förstanamn, där med 104 förekomster. *Catharina* är också vanligare som andranamn, 108 förekomster mot 76. Det sista av de fem vanligaste totalt, *Johanna*, är mest frekvent som förstanamn, 112 mot 11 förekomster.

Pojknamnen består av 223 st. lexikaliska namn och dessa har tillsammans 2 170 förekomster. Detta ger en snittsiffra på 10 löpande namn/lexikaliskt. De fem vanligaste namnen har en andel på 31%, de tio vanligaste har 47%, de 20 vanligaste 65%, de 30 vanligaste 74%. För att få 90% av det totala antalet pojknamn behöver man 77 st. namn. Återstår gör 146 namn, 65% av alla lexikaliska namn, och de täcker tillsammans 10%. De fem vanligaste totalt sett är: *Carl, Johan, Johannes, Andreas* och *Peter*.

Även här visar en uppdelning mellan första- och andranamn att namnen har lite olika karaktär. *Carl* toppar fortfarande listan över förstanamn med 160 förekomster mot endast tre som andranamn. *Johan* och *Johannes* är också mest frekventa som förstanamn med 129 respektive 139 förekomster mot 21 respektive elva. Även *Andreas* står fortfarande högt på förstanamnslistan, med 104 förekomster mot 16. Först det femte namnet, *Peter*, återfinns i toppen på listan över andranamn, men även det har flest förekomster som förstanamn, 66 mot 52. Det första namn som är vanligare som andranamn än som förstanamn är *Gustaf* med 45 förstanamnsbelägg mot 48, det sjunde vanligaste på den sammanlagda listan.

Här ser man genast att det är stor skillnad mellan könen. De vanligaste flicknamnen är mycket vanligare än de vanligaste pojknamnen. Den andel de fem vanligaste flicknamnen uppgår till, 47%, behöver pojknamnen tio namn för att täcka. Flicknamnens frekvenskurva sluttar också mycket brantare nedåt än pojknamnens vilket märks på att en mycket större andel flicknamn, 75% mot 65%, behövs till den nedre tiondelen. Det vanligaste flicknamnet, *Anna*, förekommer 354 gånger, vilket är mer än dubbelt så många gånger som det vanligaste pojknamnet, *Carl*. Även de tre nästföljande flicknamnen har fler löpande namn än *Carl*. Vi kan också se av det ovanstående att det är skillnad mellan könen i vilka namn som är vanliga i vilken position. Av de fem vanligaste flicknamnen står tre högst upp på listan över andranamn (*Christina, Maria* och *Catharina*) och två av dem är t.o.m. vanligare som andranamn än som förstanamn, medan de fem vanligaste pojknamnen håller sina positioner i förstanamnkolumnen och har en ganska blygsam placering på andranamnslistan. (*Andreas* når högst med 16 förekomster.)

5.6.2. Frekvens i de olika församlingarna

Vi byter perspektiv och övergår till att jämföra de olika **församlingarna**. **Flicknamnen** har här *Anna* överst i alla församlingar och *Maria* och

Christina på andra respektive tredje plats utom i Hospital där *Christina* kommer före *Maria*. På fjärde plats kommer *Catharina* utom i Amiralitet där *Johanna* och *Britta* smyger sig före. De fyra första platserna är således mycket stabila och de namn som är vanligast totalt är ungefär lika vanliga i alla församlingar. Plats fem till tio är mer varierande som framgår nedan men innehåller till stora delar samma namn.

Tabell 7: *De vanligaste flicknamnen i församlingarna, nr.1–10.*

	Amiralitet	Domkyrko	Garnison	Hospital	Kristine
nr. 1	Anna	Anna	Anna	Anna	Anna
2	Maria	Maria	Maria	Christina	Maria
3	Christina	Christina	Christina	Maria	Christina
4	Johanna	Catharina	Catharina	Catharina	Catharina
5	Britta	Johanna	Brita	Stina	Johanna
6	Catharina	Elisabeth	Johanna	Brita	Dorothea
7	Carolina	Brita	Helena	Ingrid	Sophia
8	Elisabet	Helena	Margareta	Cathrina	Charlotta
9	Ulrica	Sophia	Britta	Ulrica	Margareta
10	Helena	Margareta	Elisabeth	Greta	Margaretha

En intressant notering är att olika namnformer tycks vara populära i olika församlingar. *Brita* t.ex. är vanlig i Domkyrko och Hospital, medan Amiralitet och Garnison har fler *Britta*. I Kristine är båda formerna ungefär lika vanliga. Även växlingarna *Catharina* - *Cathrina* och *Elisabet* - *Elisabeth* förekommer.

För **pojknamnen** är även de översta fyra platserna starkt varierande och inte ens alla de fem vanligaste namnen totalt sett finns med bland de tio vanligaste överallt. Förstaplatsen delas av *Carl* och *Andreas* som kommer först i två församlingar vardera men ganska långt ner på listan i Kristine som i stället har *Johann* och *Johan* i toppen. *Johan* är ett av de vanligaste namnen i de andra församlingarna också (utom i Hospital där det inte finns med), men här utmärker sig Kristine församling genom att sätta *Johann* före, en form som överhuvudtaget inte förekommer i de andra församlingarna. Siffrorna för detta namn och *Johan* skulle dock kunna ändras väsentligt om man hade gjort på ett annat sätt än jag gjorde med förkortningen *Joh.* i Kristine församling (se kap. 1.5), men det skulle knappast påverka deras placeringar på listan så mycket. De vanligaste pojknamnen är alltså inte alls lika vanliga som de vanligaste flicknamnen och inte lika stabila i sin popularitet.

Tabell 8: De vanligaste pojknamnen i församlingarna, nr.1-10.

	Amiralitet	Domkyrko	Garnison	Hospital	Kristine
nr. 1	Andreas	Carl	Carl	Andreas	Johann
2	Carl	Johan	Johan	Johannes	Johan
3	Johan	Peter	Johannes	Lars	Peter
4	Johannes	Johannes	Andreas	Eric	Carl
5	Peter	Gustaf	Anders	Carl	Jacob
6	Gustaf	Anders	Gustaf	Jonas	Johannes
7	Magnus	Andreas	Lars	Olof	Andreas
8	Petter	Olof	Peter	Anders	Friedrich
9	Fredric	Magnus	Petter	Swen	Christian
10	Jacob	Jacob	Fredric	Magnus	Friederich

Jämför man ovanstående med **landsförsamlingarna** blir skillnaderna ännu större. Bland **flicknamnen** förekommer visserligen alla de fem vanligaste i stadsförsamlingarna (*Anna, Maria, Christina, Catharina* och *Johanna*) i toppen men även *Karin* och *Kari, Annika, Brita* och *Britta* samt *Olena*. Sammantaget är *Anna* överlägset, tre gånger vanligare än tvåan *Catharina* med 20 löpande namn. Därefter följer *Maria* och *Johanna* med vardera 19 löpande namn och *Karin* och *Britta* med vardera 14.

Bland **pojknamnen** finns inte ens de fem vanligaste bland stadsförsamlingarna med i alla församlingar och bara *Carl* och *Johannes* har några höga siffror. *Carl* är nedträngd från förstaplatsen till fördel för *Anders* överallt utom i Torslanda där *Lars* är populärare. Sammantaget visar det sig att *Anders* är vanligast, nästan dubbelt så vanligt som tvåan *Lars* med 23 förekomster. Därefter följer *Carl* med 20, *Johannes* med 19 och *Sven* med tolv.

Även under tidigare perioder ser det annorlunda ut även om de vanligaste namnen på 1700-talet varit populära länge. En jämförelse med Brattös frekvenslista från hela hans material 1300–1700 ger ett lite annat resultat. Här är *Anna* också först och *Kristina* och *Katarina* vanliga (tredje och fjärde) men *Maria* och *Johanna* är betydligt ovanligare. På andra plats kommer *Birgitta* och på femte *Margareta*. Pojknamnen har *Olof* först och därefter *Anders, Per, Lars* och *Nils*. Inte ett enda av dem överensstämmer med mitt huvudmaterial. *Johan* följer i och för sig omedelbart efter de fem första, men av de övriga fyra från 1700-talet finns ingen med bland de 20 vanligaste. Pojknamnsskicket verkar även här (jfr

ovan) vara mycket lättare påverkbara i toppen än flicknamnsskicket. De vanligaste flicknamnen har även tidigare hållit sig mycket vanliga tvärsöver både sekler och samhällsklasser.

En snabb jämförelse med **Göteborg 1850** visar dock en helt annan bild. Här är *Charlotta* det vanligaste flicknamnet, följt av *Augusta*, först på tredje plats *Anna*, *Amalia* och den tidigare tvåan *Maria*. För pojknamnen är skillnaden mindre högst upp. *Carl* är fortfarande det vanligaste namnet och därefter följer *Johan*, *Gustaf*, *August* och *Frans*. Modevågorna tycks här ha nått ända upp till de mest högfrekventa namnen och bara de allra mest populära, *Anna* och *Maria* respektive *Carl* och *Johan*, står sig i konkurrensen. Olika tendenserna från stads- och landsbygdsförsamlingarna och Brattös material tycks de mest populära pojknamnen här ha varit mer stabila än de mest populära flicknamnen som inte är kvar på de första platserna längre. Man kan tänka sig att pojknamnsskicket blivit mer stabilt, men också att de mest populära flicknamnen sedan 1700-talet förlorat sitt starka fäste och gett vika för en mängd nya namn som lånats in och blivit mycket populära.

5.7. Modevågor hos enskilda namn

Några tydliga modevågor har inte gått att urskilja ur listan med namnen sorterade efter första belägg, bara rester av vad som förmodligen har varit modevågor. Jag kan alltså inte utifrån mitt material säga att ”på 1300-talet kom en stor våg av tyska namn in i namnfloran” och ”på 1600-talet var latiniserade namn populära”. Däremot kan jag genom att följa de enskilda namnen under 1700-talet se vilka modevågor som påverkade namnskicket under seklet i form av enskilda namn eller grupper av namn.

Undersökningen av modevågorna har jag delat upp i två delar. Först har jag tittat på de fem vanligaste flick-/pojknamnen och sedan har jag gått igenom namnlistan för att hitta anmärkningsvärda skillnader i namnens antal förekomster.

5.7.1. Modevågor hos de fem vanligaste flick- och pojknamnen

Anledningen till att jag valt de fem vanligaste flick-/pojknamnen är att jag räknat ut namnens andel i förhållande till det totala antalet flick-/pojknamn och ville att andelen skulle uppgå till minst 5% för att en jämförelse skulle vara meningsfull och detta gjorde de fem vanligaste för

båda könen.

Tabell 9: De 5 vanligaste flicknamnen i % under seklet

Namn:	1700	-10	-20	-30	-40	-50	-60	-70	-80	-90	1800	Snitt
Anna	4	20	14	13	17	15	11	15	14	15	13	14
Maria	9	9	12	10	11	9	7	12	10	15	11	11
Christina	11	5	11	7	6	13	11	6	11	10	10	10
Catharina	16	15	11	9	11	8	6	8	7	7	2	7
Johanna	2	2	1	4	3	2	7	6	5	4	7	5

Fetstil = kraftig uppgång, kursivstil = kraftig nedgång.

För att börja med *Anna* så syns det tydligt att namnet får ett kraftigt uppsving 1710. Sedan sjunker andelen något men fr.o.m. 1720 håller den sig rätt stabil resten av seklet. *Maria* minskar sin andel från 1720 till 1760 men blir sedan populärare. *Christina* har flera nedgångar med efterföljande uppgångar, men verkar stabiliseras mot slutet av seklet. *Catharina* är det vanligaste namnet 1700 men minskar sedan lite under hela seklet, bortsett från en mindre uppgång 1740, och slutar på 2%. Namnets popularitet verkar vara i avtagande. *Johanna* har en tydlig uppgång 1760 och är vanligare i slutet av seklet än i början. Vi vet att bara *Anna* och *Maria* är kvar bland de fem vanligaste 1850 men några tydliga nedgångar bland de övriga namnen är svår att se, utom möjligen för *Catharina*.

Tabell 10: De 5 vanligaste pojknamnen i % under seklet

Namn:	1700	-10	-20	-30	-40	-50	-60	-70	-80	-90	1800	Totalt
Carl	5	6	5	7	7	3	4	7	7	11	10	8
Johannes	1	1	4	7	10	6	5	9	7	6	5	6
Johan	3	11	<i>1</i>	2	7	7	5	5	8	7	8	6
Andreas	0	1	4	6	7	13	7	8	6	6	3	6
Peter	3	1	4	<i>0</i>	3	3	5	6	4	9	10	5

Fetstil = kraftig uppgång, kursivstil = kraftig nedgång

Pojknamnen har generellt sett lägre siffror än flicknamnen och det kan därför ibland vara svårare att hitta några mönster, men några kraftiga upp- och nedgångar finns även här. *Carl* har en svacka 1750-60 men visar annars en svagt uppåt lutande kurva för hela seklet. *Johannes* är rätt ovanligt när seklet börjar men ökar snabbt till 10% 1740. Sedan minskar andelen igen men ökar 1770 för att åter minska. Två korta modevågor kan

vara orsaken. *Johan* är inte heller så vanligt 1700 men ökar med åtta procentenheter på bara tio år, bara för att sedan minska ner till 1% 1720. 1740 inträffar ännu en ganska kraftig ökning och sedan ligger andelen ganska stabilt resten av seklet. *Andreas* börjar på noll men ökar sedan i ganska rask takt upp till 13% 1750. Därefter minskar andelen igen och landar på 3% år 1800. *Peter*, slutligen, ligger på en ganska låg andel hela seklet, och är t.o.m. nere på noll år 1730, men blir långsamt vanligare och slutar på 10%. De enda av dessa som är kvar 1850 är Carl och Johan men inte heller här är går det utläsa av siffrorna i tabellen. De förändringar som har inträffat har tydligen inträffat mellan 1800 och 1850.

5.7.2. Modevågor under seklet

När jag tittat på namnlistan med antal förekomster spridda över seklet har jag även här känt mig tvungen att välja ut en viss grupp eftersom det är svårt att urskilja några modevågor om namnet är ovanligt. Jag har begränsat urvalet till alla namn med minst tio förekomster. Det rör sig om 35 flicknamn och 36 pojknamn exklusive dem jag redan tittat på (hela listan finns i 4). Det jag framför allt letat efter är om något namn har en extremt hög koncentration något år och om något endast förekommer en viss del av seklet.

Bland **flicknamnen** finns det framför allt några namn som inte förekommer under seklets första hälft. *Charlotta* förekommer en gång 1730 men försvinner sedan igen och blir inte vanligt förrän de sista två årsperioderna. *Gustava* och *Lovisa* dyker upp 1760 och *Carolina*, *Eva* och *Lisa* finns inte alls förrän 1770. Inga övriga tendenser kan noteras.

Pojknamnen uppvisar åtminstone ett fall där en stavningsform av namnet avlöser en annan och kan ju också vara en slags modevåg. Formen *Oluf* förekommer från början av seklet fram till 1760 då det helt försvinner. *Olof* däremot dyker upp 1750 (bortsett från ett fall 1720) och blir sedan ganska vanligt resten av seklet. Detsamma gäller troligen för olika varianter av namnet *Fredrik*. Formen *Friedrich* försvinner nästan helt 1780 och *Fredric* dyker upp 1770 och tycks ta över den andra formens popularitet. Det finns ytterligare en rad varianter till detta namn men de har bara enstaka förekomster utom formen *Fredrik* som dyker upp 1790. Däremot finns det varianter av andra namn, t.ex. *Eric* och *Erik*, som förekommer under samma tid. Liksom för flicknamnen finns det några namn som helt eller till största delen saknas under seklets första hälft. Det gäller framför allt *Elias* som dyker upp 1750 och *Adolph* som kommer

1760.

5.8. Sammanfattning av resultaten

De olika undersökningspunkterna har inte alla gett så tydliga och stora resultat men alla har gett något och sätter man dem i samband med varandra framträder tydligare samband och tendenser.

Staden verkar under den här perioden ha ett förhållandevis stabilt namnförråd. De namn som lånas in under denna tid är mycket få, och förlusten av namn är inte heller så stor. Namnförrådet blir fattigare men inte avsevärt mycket. Den stora händelsen under seklet är spridningen av flernamnsbruket. Detta sprider sig från de högre samhällsklasserna och nedåt och från staden och utåt på landsbygden. De landsbygdssocknar som jag granskat ligger ungefär 50 år efter staden. Även inom Göteborg är det skillnad mellan församlingarna. Hospitalsförsamlingen, som innehåller stadens lägre samhällsklasser, tar mycket längre tid på sig än de andra församlingarna. Fortast går det i Kristine, som är en tysk församling och därför redan bör ha känt till bruket från Tyskland där det var mer utbrett. Inom Göteborg totalt sett ökar antalet barn med dubbla namn från knappt 20% till drygt 50% under seklet. Vid 1850 är siffran uppe i 76%. Liksom flernamnsbruket inte sprids lika fort överallt sprids det inte heller lika fort för båda könen. Det är flicknamnen som först tar till sig detta mode och först mot 1850 börjar andelen dubbla namn bli ungefär lika stor för båda könen. I Hospitalsförsamlingen, som anammar bruket sist, är hela 85% av alla barn med dubbla namn flickor. I Kristine ligger siffran på 62%.

Att det är hos flicknamnen som modevågor först syns bekräftas på flera andra ställen. Ett av dem var i kapitlet om namnrikedomen, där det visade sig att pojknamnen hade ett mycket rikare namnförråd än flicknamnen. Det kan vara ett resultat av att pojknamnen inte är lika utsatta för modevågor och många ganska ovanliga namn därför inte konkurreras ut utan kan hålla sig kvar i namnförrådet. Mycket riktigt finns det också betydligt fler engångsnamn bland pojknamnen än bland flicknamnen. En annan sak som också talar för att flicknamnen är mer modepåverkade är att de vanligaste flicknamnen har en så enormt stor popularitet. Det vanligaste flicknamnet, Anna, förekommer 354 gånger medan det vanligaste pojknamnet, Carl, bara når upp i 163, vilket är mindre än hälften så mycket. De fem vanligaste flicknamnen täcker 47% av alla löpande flicknamn, en andel som det krävs de tio vanligaste pojknamnen

för att täcka. Ytterligare en sak är att rangordningen bland de fem vanligaste flicknamnen inte ändrar sig så mycket från år till år eller mellan församlingarna, eller ens mellan stad och landsbygd även om skillnaden är större där. De fem vanligaste pojknamnen kan däremot bli i det närmaste helt utbytta från en församling till nästa, särskilt om man jämför staden med landsbygden. Däremot är skillnaden ganska stor jämfört med 1850, något som kan bero på att flicknamnsskicket förlorat något av sin stabilitet och på att en mängd nya namn har blivit mycket populära och lyckats konkurrera ut några av de gamla.

För att fortsätta på flicknamnens högre grad av modepåverkan kan man också konstatera att flicknamnsförrådet består av en mycket högre andel inlånade namn än pojknamnen, 92 mot 77% och många av dem är relativt nya. Det sekel då flest lexikaliska namn lånades in är för flicknamnen 1600-talet. Det finns också några namn som är inlånade under 1700-talet, det sista så sent som 1788. Pojknamnen har flest lexikaliska namn från 1200-talet och få nya namn. Det nyaste lånades in 1691. Andelen inlånade namn som ett mått på modepåverkan kan också användas på landsbygd-församlingarna. Här ligger flicknamnen kvar på ungefär samma andel medan den för pojknamnen är betydligt lägre. De gamla nordiska namnen håller sig kvar på landsbygden, men bara som pojknamn. Flicknamnen är tydligen lika påverkbara här som i staden. Anledningen till att pojknamnen är mer ståndaktiga på landsbygden kan ha med den släktbundna namngivningen att göra. Det var framför allt pojknamnen som skulle föras vidare och det var viktigast där det fanns en gård att ärva, alltså betydligt viktigare på landet. Detta är bara en gissning, men det kan mycket väl vara så.

En sak som är anmärkningsvärd är att det, medan flicknamnen har högst koncentration i toppen på de enskilda namnen och högre frekvenser, råder det omvända förhållandet om man ser namnen strukturmässigt och delar upp namnen efter antal stavelser eller typ av sammansättning i dubbla namn. Den vanligaste stavelsetypen för pojknamn, tvåstaviga namn, har en andel på 62% medan motsvarande för flicknamn, trestaviga, bara når upp till 37%. Övergår man till de olika typerna av sammansättning är skillnaden ännu tydligare. Här har den vanligaste pojknamnstypen, 2+2, 45% medan den vanligaste bland flicknamnen, 3+3, inte uppgår till mer än 18%. Medan flicknamnen är mer påverkade av modet och några få flicknamn därför kan bli mycket vanliga verkar pojknamnen i stället kunna påverkas mer strukturmässigt. Det är svårt att avgöra om det verkligen rör sig om påverkan, men pojknamnen är onekligen mer strukturmässigt lika än flicknamnen. Det kan också tänkas

att eftersom pojknamnen är mindre påverkade av modet och det inte lånas in lika många nya pojknamn kan det med tiden ha skapats en tradition för att pojknamn strukturmässigt ska se ut på ett visst sätt. Just det att det inte lånas in lika många pojknamn gör förstås också att det inte heller lånas in så många strukturmässigt avvikande namn.

När man tittar på namnens antal stavelser och uppdelning i typer för hur de dubbla namnen kombineras blir en annan sak tydlig, nämligen att det finns en tydlig längdskillnad mellan flick- och pojknamnen. Flicknamnen är något längre än pojknamnen och det märks på flera sätt. Genomsnittet för de lexikaliska pojknamnen är 2,21 stavelser per namn vilket i och för sig inte skiljer sig så väldigt mycket från flicknamnens 2,97, men det är ändå en tydlig skillnad. Den märks kanske framför allt på att det inte finns ett enda enstavigt flicknamn. De fyr- och femstaviga pojknamnen är också mycket få i jämförelse. Om man granskar det totala antalet stavelser i de (löpande) dubbla namnen blir skillnaden ännu större, sex stavelser i snitt per kombination för flicknamnen och fyra för pojknamnen. Det är alltså inte bara det att de enskilda namnen är längre för flickorna, de långa namnen används flitigt och de dubbla namnen kombineras gärna ihop så att resultatet blir långt. Kombinationer med ett fyrstavigt namn är inte ovanliga för flicknamn men sällsynta bland pojknamn. Den kategori där varje lexikaliskt namn har flest antal förekomster är för flicknamnen de trestaviga namnen där varje lexikaliskt namn förekommer 17 gånger, och för pojknamnen de enstaviga med 14 förekomster var. Denna tendens, att flicknamnen är längre, gäller fortfarande om man får tro Kvillerud (1980) och skillnaden i längd har dessutom blivit större. I Kvilleruds material skiljer det nästan en hel stavelse mellan flick- och pojknamnen.

Det är tydligt att flicknamnen är längre, men varför de är det är inte helt klart. En viss roll borde moveringarna spela, åtminstone i de fall då den feminina formen blivit längre än den maskulina (som i *Gustaf - Gustafva*), men i mitt material är dessa för få för att kunna ha någon reell betydelse. En annan möjlighet är att det helt enkelt finns en tradition för längre flicknamn och att man därför inte varit främmande för att låna in sådana. Redan i fornsvensk tid var det t.ex. mycket ovanligare med enstaviga flicknamn än dito pojknamn och vice versa för trestaviga namn. Inlånade namn har dessutom ofta behållits i femininformen men förkortats i maskulinformen. Detta gäller särskilt namn som kommit från eller via latin och som i sin latinska form oftast var lika långa för båda könen, t.ex. *Martinus* och *Martina*, men där pojknamnet kom att förkortas med en stavelse (till *Martin*) medan flicknamnet behöll sin längd. Latinska namn

är också den kategori som har flest lexikaliska flicknamn och dessa är oftast långa. En sak som hänger ihop med den här är att flick- och pojknamn inte har lånat lika mycket från samma källor. Av de lexikaliska pojknamnen utgörs den största gruppen av tyska namn medan motsvarande för flicknamnen är den latinska gruppen. För löpande namn är däremot den största gruppen hebreiska namn för båda könen. Att flicknamnen är längre kan också bero på att det finns en tradition för längre flicknamn som hindrar kortare från att lånas in eller nyskapas. Man kan också tänka sig att de inlånade flicknamnen varit längre än de traditionella pojknamnen och eftersom nya pojknamn inte lånas in i lika hög grad kan det med tiden uppstå en märkbar längdskillnad. I resonemanget kan man också blanda in modet igen. Det kan vara så enkelt att det ansågs passande för flickor, särskilt i högre samhällsklasser, att ha långa namn medan det inte var nödvändigt i lika hög grad för pojkar. De långa formerna var också ett socialt märke, och detta kan ha varit en starkt bidragande orsak. De lägre klasserna använde hypokorismer och kortare namn och högre klasser gärna långa latinska namn. I Hospitalsförsamlingen, som innehöll de lägsta samhällsklasserna kan man notera att andelen tvåstaviga flicknamn är den högsta och andelen fyrstaviga den lägsta av alla församlingar. Det är naturligt om man tänker på de längre formerna som förbehållna högre samhällsklasser, men då blir det svårt att förklara varför pojknamnen har högre andel trestaviga och lägre andel tvåstaviga namn än de andra församlingarna. Troligen är detta spår av föräldrars önskan att sonen skulle avancera socialt och då ha nytta av ett namn med högre status. Det var mer ovanligt att döttrarna kunde avancera på det sättet och de hade därför inte samma behov av ett ”finare” namn. Mönstret med långa namn bör dock ha hämtats från flicknamns-skicket eller överdrivits eftersom pojknamnen inte är längre i någon annan församling än här. Det kan också tänkas att pojknamnen i Hospital var mer utsatta för påverkan eftersom föräldrarna om de ville ge sonen ett namn med hög status säkert letade efter det bland modenamnen. Den teorin styrks av att Hospital har mindre andel nordiska namn än de övriga församlingarna.

Kapitlet om de dubbla namnens sammansättning, som jag nämnde ovan, visade också på två intressanta regler för hur namnen får kombineras ihop. Den ena är att andranamnet sällan är stavelsemässigt kortare än förstanamnet och den andra att det sällan skiljer mer än en stavelse mellan de båda namnen. Den förstnämnda har även Utterström (1995) noterat i sitt material och hon kallar den de växande ledens lag eller lagen om jämvikt. En anledning tror hon är att man helst undviker

slutledsbetoning som i t.ex. *Andreas Hans*. Det finns en rad undantag, men de uppgår som mest till 16% (för flickor) och består då till största delen av en enda typ, 2+4, t.ex. *Anna Catharina*. För pojknamnens del hör typen 1+3, t.ex. *Carl Christian* till de största undantagen.

Det finns givetvis mycket mer man kan utläsa av mitt material men ovanstående är de tendenser jag kunnat upptäcka och viktigare slutsatser jag dragit. Mina hypoteser har jag fått svar på och alla utom en visade sig stämma. Jag trodde att flernamnsbruket skulle spridas under detta sekel och att det inte skulle gå lika fort för båda könen, att det finns vissa regler för hur namn får kombineras och att de inte är riktigt samma för båda könen, att pojknamn stavelsemässigt är kortare än flicknamn samt att de tyska och holländska namnen borde utgöra en mycket stor grupp. Den enda som inte stämde var den sista. Det finns visserligen åtskilliga namn i tysk form (dock inga holländska), t.ex. *Johann, Gottlieb, Jobst* och *Mariken*, och det är den grupp som har flest lexikaliska pojknamn, men tittar man på flicknamnen och de löpande är de i minoritet och det tyska inflytande man kan tänka sig rådde under stadens grundläggning märks inte längre på 1700-talet.

6. LITTERATURLISTA

Litteratur

Allén, Sture och Wåhlin, Staffan 1995. *Förnamnsboken*. Norstedts förlag.

Brattö, Olof 1992. *Personnamn i Bohuslän I*. Munkedal.

Brusewitz, Gunnar och Wallensteen, Ivar 1993 [1988]. *Våra namn*. Västerås: ICA-förlaget AB.

Fornordiskt lexikon. Ohlmarks, Åke 1995 [1983]. Södertälje: Tiden.

Göransson, W. 1923. Göteborgs stads uppkomst, område och indelning samt utveckling i demografiskt hänseende.

Ur: *Göteborg - en översikt vid trehundraårsjubileet 1923*, utg. av stadsfullmäktiges jubileumsberedning genom Nils Wimarsson. Göteborg.

Kvillerud, Reinert 1980. *Förnamn i Göteborg – Namnskick för skolbarn födda 1958*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.

Modéer, Ivar 1989 [1964]. *Svenska personnamn*. Lund: Anthroponymica Suecana 5. Studentlitteratur. Omarb. av Sigurd Fries.

Otterbjörk, Roland 1979 [1964]. *Svenska förnamn*. Stockholm: Esselte Studium.

Strid, Jean Paul 1993. *Kulturlandskapets språkliga dimension. Ortnamnen*. Stockholm.

Thöléen, C.H. 1923. Kyrkliga och religiösa förhållanden.

Ur: *Göteborg - en översikt vid trehundraårsjubileet 1923*, utg. av stadsfullmäktiges jubileumsberedning genom Nils Wimarsson. Göteborg.

Utterström, Gudrun 1995. *Dopnamn i Stockholm 1621–1810*.
Stockholm: Almqvist & Wiksell.

Otryckt litteratur och material

Lagervall, Marika 1993. *Förnamnsbruket i Göteborgs
Domkyrkoförsamling samt Kungälv och Jörlanda socknar åren
1800–1802 och 1850–1852*. Göteborg.

Dopböckerna över Göteborgs stadsförsamlingar under 1700-talet.
Landsarkivet. Handskrifter.

Inledning till register över dopböckerna i Göteborg. Landsarkivet.